

**MAZBUT VE MÜLHAK VAKIFLARDA GALLE (GELİR)
ÜZERİNDE VAKIF EVLATLARININ ve DİĞER
İLGİLİLERİN HAK SAHIPLIĞI ve İNTİFA HAKKI
HAYRINDAN FAZLA OLAN MÜLHAK VAKIFLARIN
AİLE VAKFINA DÖNÜŞTÜRÜLMESİ**

**(The rights of the Children of the endower and other related persons
on the Income in the Pious Foundations that were Joined together and
Began to be Administered by the State and the Transformation of the
Pious Foundations, with Usufruct Rights More Than Their Charitable
service, into Family Foundations)**

Doç. Dr. Ömer ÇINAR*

ÖZET

743 sayılı Türk Medeni Kanununun yürürlüğünden önce kurulmuş olan vakıflarda vakfedenin, kendi soyundan gelen kişiler ile hısımları başta olmak üzere üçüncü kişilere vakfedilen malvarlığı ya da geliri üzerinde belirli koşullara bağlı olarak bir menfaat sağlaması mümkündür. Gerek Türk Medeni Kanununun kabulünden sonra yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanunu ve gerekse bu Kanunu mülga eden 5737 sayılı Vakıflar Kanununda hak sahiplerinin galle üzerindeki hak sahipliği korunmuştur. Ancak Vakıflar Kanunu, vakfedenin hısmı olan şahısların galleden yararlanması için, vakfeden ile hısımlık ilişkisinin ve vakıf senedine göre diğer başka koşullar aranıyorsa bu koşulların hak sahibi açısından gerçekleşip gerçekleşmediğinin Mahkemece tespit edilmesini aramaktadır. Uygulamada bu davaya vakıf evladiye davaları ya da galleye müstehik evlat olduğunun tespiti davası denilmektedir.

Anahtar kelimeler: Vakıf, Vakıf Evladı Davaları, Aile Vakfı, mazbut, mülhak, galle

Abstract

The endower could provide a benefit from the endowed property or its income based upon certain conditions for his descendants and third parties including his

* İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

family members in the pious foundations established before the commencement of Turkish Civil Law numbered 743. Both in the Law of Foundations numbered 2762 entered into force after Turkish Civil Law and Law of Foundations numbered 5737 which repealed it the rights on income for the rights holders were preserved. But for the kins of the endower to benefit from income, the Law of Foundations requires that whether the relationship of kinship and other conditions stipulated in the foundation deed, if there are any, are realized or not must be determined by the Court. In practice, these cases are called “heirloom claims” or “lawsuits to determine the descendants entitled to the income”

Keywords: foundation, heirloom claims, family foundation, income, pious foundation

GİRİŞ

743 sayılı Medeni Kanununun kabulüyle birlikte, vakıflar; Medeni Kanunundan önce ve sonra kurulan vakıflar (başka bir ifade ile, “eski vakıf” ve “yeni vakıf”) olarak ikiye ayrılmıştır. 5737 sayılı Vakıflar Kanununa göre, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yönetilen vakıflara “Mazbut Vakıf” ve mülga 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflara da “mülhak vakıflar” denilir. Buna göre, mazbut vakıflar Genel Müdürlük tarafından yönetilirken, mülhak vakıflar vakfedenlerin soyundan gelen kişilerce yönetilir. Mülhak vakıflarda vakfedenin soyundan gelenlerin açtığı dava tevliyet olarak isimlendirilmektedir.

Osmanlı Devleti döneminde vakıftan yararlanan kişilere göre vakıflar, “hayri vakıflar, zürri vakıflar ve avarız vakıflar” olarak üçe ayrılmıştır. Hayri vakıflarda vakfin mal ve gelirinden her ihtiyaç sahibi kişi yararlanabilirken, zürri vakıflarda vakfin geliri ve malları vakfedenin evlatlarının ve akrabalarının yararlanmasına özgülenmiştir. Bazı zürri vakıflarda ise, öncelikle vakfedenin evlatları ve hısımları gözetilmiş, sonrasında ise ihtiyaç sahibi herkesin vakıftan yararlanmasına imkan verilmiştir. Avarız vakıflarda ise, vakfin geliri, belirli bir yerleşim yerinin (mahalle veya köy) olağanüstü ihtiyaçlarına özgülenmiştir. Vakıflar Kanununa göre, zürri vakıf niteliğindeki mazbut ve mülhak vakıflarda vakfedenin soyundan gelen ve bu nedenle vakfin gelirinden (galesinden) yararlanma hakkına sahip olan kişiler için öncelikle dava açılması ve bu haklarının dava ile tespit edilmesi aranmıştır. Uygulamada bu dava, vakıflarda evladiye davaları, vakıf evladı ya da galleye müstehak evlat olduğunun tespiti davası şeklinde isimlendirilmiştir.

Biz bu çalışmamızda mazbut ve mülhak vakıflarda uygulama alanı olan, vakıf evladı, galleye müstehak evlad ya da galle üzerinde hak sahipliğinin tespiti şeklinde isimlendirilen davayı inceleyeceğiz. Bu kapsamda öncelikle mazbut ve mülhak vakıf

kavramını, daha sonra ise zürri vakıflarda galleye müstehik evlad ya da galle üzerinde hak sahipliğinin tespiti şeklinde isimlendirilen davanın koşullarını ve sonuçlarını inceleyeceğiz.

I. Mazbut ve Mülhak Vakıf Kavramı

Osmanlı Devleti döneminde mazbut vakıf, tevliyeti vakfiyede belirtilen kişinin uhdesinde bulunduğu halde idaresi mazbut olan, Evkaf-ı Hümayun Nezareti tarafından idare olunan vakıflardır¹. 5737 sayılı Vakıflar Kanununun² 3. maddesindeki tanıma göre mazbut vakıf, “*Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yönetilecek ve temsil edilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğü’nce yönetilen vakıflardır*”. 5737 sayılı Kanun, Mülga 2762 sayılı Kanuna³ atıf yaptığından söz konusu Kanuna göre de mazbut vakfın tanımlanması gerekmektedir. 2762 sayılı mülga Vakıflar Kanununun 1. maddesinin 1.bendine göre, “*4 birinci teşrin 1926 tarihinden önce vücut bulmuş vakıflardan A - Bu kanundan önce zabtedilmiş bulunan vakıflar, B - Bu kanundan önce idaresi zabtedilmiş olan vakıflar, C - Mütevelliliği bir makama şart edilmiş olan vakıflar, D - Kanunen veya fiilen hayri bir hizmeti kalmamış olan vakıflar, E - Mütevelliliği vakfedenlerin ferilerinden başkalarına şart edilmiş vakıflar, Vakıflar Umum Müdürlüğü’nce idare olunur. Bunların hepsine birden (Mazbut vakıflar) denir*”. Yine aynı Kanunun 6. maddesinin 2. fıkrasına göre, “*Umum Müdürlüğü’nce idare ve temsil ettiği vakıflar da bir kül halinde hükmi şahsiyet sayılır*”⁴.

Buna göre, 2762 sayılı Vakıflar Kanunu, 743 sayılı Medeni Kanunun⁵ yürürlüğünden önce kurulmuş ve yönetiminin İdare tarafından yürütüldüğü ya da yönetimin vakfedenin soyundan gelmeyen kişilere bırakıldığı vakıflarla, amacı sona ermiş ya da gerçekleşme imkânı kalmamış vakıfları mazbut vakıf olarak nitelendirmiş ve bu vakıfların toplu bir şekilde tüzel kişiliğe sahip olduğunu belirterek, her bir mazbut vakfın tüzel kişiliğinin olmadığını düzenlemiştir⁶. 5737 sayılı Kanunun 4. madde-

¹ Akgündüz, Ahmed, **İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, İstanbul 1996, s.367; Karınâbâdizâde Ömer Hilmi/Sungurbey, İsmet, **Eski Vakıfların Temel Kitabı**, İstanbul 1978, s.7; Ömer Hilmi (Karınâbâdizâde), **İthâ’ül Ahlaf fi Ahkâmül Evkaf**, İstanbul 1307, m.33.

² 27.02.2008 tarihli ve 26800 sayılı Resmi Gazete.

³ 13.6.1935 tarihli ve 3027 sayılı Resmi Gazete.

⁴ Mazbut vakıflar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Hatemi, Hüseyin, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri**, C.I, İstanbul 1979, s.441 vd.

⁵ 4.4.1926 tarihli ve 339 sayılı Resmi Gazete. Yürürlük Tarihi 4 Ekim 1926.

⁶ Ögüz, M. Tufan, **Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları**, İstanbul 2007, s.8-10; Yener, M. Serhat/Uslu Kazım, **Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Vakfiyeden Doğan Haklara İlişkin Davalar**, Ankara 2013, s.15-19; Özkaya, Eraslan, **Eski Vakıf Hukuku**, Ankara 2012, s.170-174; Yazar tarafından isabetle belirtildiği üzere (s.172, 173), mazbut vakıfların tüzel kişiliklerinin kaldırılarak kül halinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare olunacağı

sinde ise, vakfın özel hukuk tüzel kişiliğini haiz olduğu düzenlendiğinden, her bir mazbut vakfın ayrı tüzel kişiliği vardır⁷.

2762 sayılı Kanun uyarınca mazbut olarak kabul edilen vakıflar, bu Kanunu ilga eden 5737 sayılı Vakıflar Kanununda da aynen korunmuş, buna ilave olarak Kanunun 7. maddesinde, on yıl süreyle yönetici atanamayan veya yönetim organı oluşturulamayan mülhak vakıfların da mahkeme kararıyla Genel Müdürlükçe yönetileceği ve temsil edileceği düzenlenmiştir. Aynı hükme göre, 5737 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce mazbut vakıflar arasına alınan vakıflarla, 5737 sayılı Vakıflar Kanununa göre mazbut vakıflar arasına alınan vakıflara bir daha yönetici seçimi ve ataması yapılamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Bu hüküm uyarınca, on yıl yönetici atanamayan mülhak vakıflar da mazbut sayılarak, yönetimi tamamen Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır.

Osmanlı Devleti döneminde mülhak vakıf, vakfiyelerinde belirtilen kişiler tarafından bağımsız olarak idare edilen, Evkaf Nezareti tarafından denetimi yapılan vakıflardır⁸. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ise (m.3), mülhak vakıfları, Mülga 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar şeklinde tanımlamıştır. Mülhak vakıflar açısından önemli olan husus, vakfiyelerinde belirtilen yönetim şekline göre idare edilmesi olup, yönetim organının mutlaka vakfedenin soyundan gelmesi zorunlu bir koşul değildir. Bu nedenle Vakıflar Kanununun söz konusu tanımı hatalı olmuştur. Mülhak vakıflar, Anayasaya aykırılık teşkil etmeyen vakfiye şartlarına göre Meclis tarafından atanacak yöneticiler eliyle yönetilir ve temsil edilir⁹. Vakıf yöneticileri kendilerine yardımcı tayin edebilirler (Vakıflar Kanunu m.6).

Mülhak vakıf yöneticilerinde aranacak şartlar ile yardımcılarının nitelikleri Vakıflar Yönetmeliği'nde¹⁰ düzenlenmiştir. Vakfiyedeki şartları taşımamaları nedeniyle kendilerine yöneticilik verilemeyenler bu şartları elde edinceye, küçükler ile kısıtlılar fiil ehliyetlerini kazanıncaya ve boş kalan yöneticilik yenisine verilinceye kadar, vakıf işleri, Genel Müdürlükçe temsilen yürütülür (Vakıflar Kanunu m.6). Temsilen yönetilen vakıfların yıllık safi gelirinin %20'si Yönetim ve Temsil masrafı olarak Genel

hükümünün mazbut vakıfların malvarlığının Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne geçtiği şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Bu tür vakıf malları yine vakfına ait olduğu, ancak idare ve denetimlerinin Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapıldığı kabul edilmelidir. Yine Vakıflar Kanun Tasarısının (daha sonra 5737 sayılı Vakıflar Kanunu olarak yasalaşmıştır) vakıf tüzel kişiliğini düzenleme tarzı, tüm vakıfların aynı statüde görmesi ve meydana getirdiği aksaklıklar konusunda bkz. Ögüz, s.8-14.

⁷ Yener/Uslu, s.19.

⁸ Akgündüz, s.368-369; Ömer Hilmi, m.34; Özkaya, s.174. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Hatedmi, s.471 vd.

⁹ Türk Medeni Kanununa göre kurulan vakıflarda vakıf yönetim organı, oluşumu ve görevleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Avcı, Mehmet özgür, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf Yönetim Organı**, İstanbul 2006, s.43 vd.

¹⁰ 27.9.2008 tarihli ve 27010 sayılı Resmi Gazete.

Müdürlük bütçesine irat kaydedilir, ayrıca tevliyet ücreti kesilmez (Vakıflar Yönetmeliği m.54/b.4).

II. Mazbut ve Mülhak Vakıflarda Vakıf Geliri (Galle) Üzerinde Hak Sahipliği ve Galleden Yararlanma Koşulları

A. Genel Olarak

Osmanlı Devleti döneminde tartışmalı olmakla birlikte bir ailenin üyelerine menfaat sağlayan, onların hak ve menfaatlerini gözeten aile vakıflarının kurulması caiz görülmüştür¹¹. Zürrî vakıf denilen bu vakıflarda vakfiyede belirtilen hayri koşulların ifasından sonra vakfın gelirinden (galle) fazlasının vakfiyede belirtilen evladlara ya da hısımlara verilmesi öngörülmüştür. Vakfeden, vakfın gelir fazlasından sadece belirli bir kişi ya da kişilerin yararlanmasını mümkün kılabilceği gibi, çocuklarının, usul ve/veya füruunun ya da diğer akrabalarının yararlanmasını mümkün kılabilirdi¹².

743 sayılı Medeni Kanun sonrasında 2762 sayılı Vakıflar Kanunu ile Mazbut ya da mülhak vakıf kabul edilen zürrî vakıfların malvarlığı üzerinde hak sahipliği bulunanların bu hakları belirli koşullara bağlı olarak korunmuştur¹³. Gerek 2762 sayılı gerekse 5737 sayılı Vakıflar Kanununda ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Yönetmelik'te mazbut ve mülhak vakıfların gelirinden yararlanacak kişiler "intifa hakkı" sahibi olarak nitelendirilmiş ve bu kişilerin dava yoluyla bu hakkını kullanabileceği belirtilmiştir. Mazbut ve mülhak vakıflarda vakfın geliri üzerinde hak sahibi olanlar için, "intifa hakkı" kavramı kullanılmışsa da bu hak teknik anlamda intifa hakkı değildir¹⁴. Hak sahibi sadece vakfın gelir fazlası üzerinde belirli bir tutarda alacak hakkı kazanmaktadır. Söz konusu hakkın üçüncü kişilere devri mümkün olmadığı gibi, hak sahibinin vakfın mallarını bizzat kullanma ve yararlanması da mümkün de-

¹¹ Zürrî vakıfların leyh ve aleyhindeki görüşler ve eserler için bkz. Akgündüz, s.271-273. Yazar, leyh ve aleyhteki görüşleri belirttikten sonra, kendi görüşü olarak (s.273), vakfiyede mirasçılardan zikredilmesinin her zaman vakfın gayesine aykırı olmayacağını, insanların kendi hısımlarına yaptığı sadakanın İslam dinine göre daha hayırlı ve sevap olduğunu, ancak vakfedenin macının bazı mirasçıları mirastan mahrum etmek ise bu tür vakıfların caiz olmayacağını belirtmiştir. Aynı yönde bkz. Uluç, Yusuf, **Vakıflar Hukuku ve Mevzuatı**, Ankara 2008, s.49; Akipek, Şebnem/Altaş, Hüseyin, "*Vakıflarda Evladiye Davaları*", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.47, S.1-4, (s.145-151), Ankara 1998, s.145-146.

¹² Akgündüz, s.270, 272-273; Akipek/Altaş, s.146; Uluç, s.49; Yener/Uslu, s.24-26, 96, 120.

¹³ Hatemi, s.434'de kanunkoyucunun yanlış tutum zilediğini, kanunkoyucunun dürüstlük kurallarına uygun bir bedel karşılığında tasfiye etmesinin daha yararlı olacağını, mevcut düzenlemelerin kamu tüzelkişilik ve makamlarına gereksiz bir iş hacmi yüklediğini, evladlara yapılacak ödemenin azaltılması adına bir takım önlemler alınmasının mülhak vakıfların zabt edilmesini kolaylaştırdığını ifade etmiştir. 5737 sayılı Vakıflar Kanununa eklenen geçici 6. madde ile intifa koşulu hayır koşulundan daha fazla olan mülhak vakıfların aile vakfına dönüştürülmesi kabul edildiğinden, Yazarın bu görüşünün kanunkoyucu tarafından da kabul edildiği söylenebilecektir.

¹⁴ Yener/Uslu, s.32.

ğildir¹⁵. Mahkeme kararı kesinleşmeden davacının ölmesi halinde, ilk derece mahkemesi karar vermiş ancak karar kesinleşmemiş ise, hak kazanma ilk derece mahkemesi kararı ile olduğundan, mirasçılar yerel mahkeme kararının kesinleşmesi sürecinde davaya devam edebilecek ve kararın kesinleşmesinden sonra ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibari ile hesaplanacak galle terekeye dahil olacaktır. Davacının yargılama devam ederken, yani henüz ilk derece mahkemesi karar vermeden önce ölümü halinde ise, ilk derece mahkemesi kararı verilmeden hak sahipliği söz konusu olamayacağından (Yönetmelik m.55), terekeye dahil olmayan bir alacak bulunmadığından kanaatimizce mirasçıların davaya devam etmesi de mümkün olmayacaktır¹⁶.

2762 sayılı Vakıflar Kanununun 39. maddesinde, Kanunun yürürlüğünden önce mazbut hale gelmiş vakıflar ile on seneden beri mütevellisi bulunmayan vakıflara artık müteveli tayin edilmeyeceği belirtilmiş, ancak ilgililerin vakfiyeye göre intifa hakları mahfuz tutulmuştur. Yine aynı Kanunun 40. maddesinde mülhak vakıflarda mütevelliliğe ve vakıftan intifa veya mülkiyet iddiasına ait davalarda mütevellilerle vakıflar idaresi birlikte davalı gösterilmesi gerektiği belirtilmişti. 2762 sayılı Kanun döneminde Vakıflarda İntifa Haklarının Ne Suretle Tesbit ve İta Edileceği Hakkında 17/7/1936 Tarihli Vakıflar Nizamnamesine Ek Nizamname yürürlüğe konulmuş,

¹⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 23.05.2001 tarihli, 2001/13-396 E. ve 2001/440 K. sayılı kararından; “.....Dava konusu taşınmazların, Mirohor Yusuf Oğlu Mehmet Bey Vakfı’ndan olup, tapuda Vakıflar Genel Müdürlüğü adına kayıtlı bulunduğu; daha önce açılan dava sonucunda vakıf kapsamındaki taşınmazların intifa haklarının vakıf evlatlarına ait olduğunun hüküm altına alındığı ve bunun tapuya işlendiği; anılan vakfın mülhak vakıf niteliğinde iken, Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Meclisi’nin 04/07/1989 günlü kararıyla mazbut vakıflar arasına alındığı; bu kararın iptali istemiyle idare mahkemesinde açılan davanın kabul ile sonuçlandığı, ancak Danıştay tarafından yetki yönünden kararın bozulduğu, davanın derdest olduğu konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Yerel Mahkeme ile Özel Daire arasındaki uyuşmazlık, vakıf evlatlarının intifa haklarının hukuksal niteliği ve kapsamı; bu hakkın taşınmazları bizzat ya da başkalarına kiralama yoluyla kullanma olanağını verip vermeyeceği, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün davacılar ile yaptığı kira sözleşmesinin geçerli bulunup bulunmadığı noktalarında toplanmaktadır. Öncelikle belirtilmelidir ki, Yargıtay 1,6 ve 18. Hukuk Daireleri’nin istikrar kazanmış kararlarında kabul edildiği üzere, vakıf evlatlarının intifa hakları, Medeni Kanun’un 717 ve ardından gelen maddelerinde düzenlenmiş olan “mülkiyetin gayri aynı haklar” anlamındaki intifa hakkıyla tam olarak örtüşen; hukuksal yapısı itibariyle onunla tamamen aynı nitelikte bir hak değildir. Vakıf namede sükna hakkından söz edilmediği sürece, vakıf evlatlarının intifa hakları, taşınmazları kullanma hakkını içermez; sadece 2762 Sayılı Vakıflar Kanunu ile Tüzük hükümleri çerçevesinde, vakıf gelirlerinden pay isteyebilme olanağı verir.

O halde, uyuşmazlık, davacıların Vakıflar Genel Müdürlüğü ile akdettikleri kira sözleşmesinin geçerli bulunduğu olgusuna dayalı olarak, bu hukuksal temel üzerinde değerlendirilip, çözümlenmelidir. Bu durumda ise, davacıların, geçerli bir sözleşmeyle kiraladıkları dava konusu taşınmazları, davalının engellemesi nedeniyle kullanamamalarından doğan zararlarının tazminini, ister vakıf evladı, ister ondan kiralayarak kullanan durumunda bulunsun, davalıdan isteyebilecekleri kabul edilmelidir. Mahkemenin bu gerekçelere dayalı direnme kararı yerindedir. Ne var ki, mahkemece hüküm altına alınan tazminatın tür ve miktarı ile hesaplama yöntemi yönünden Özel Dairece bir inceleme yapılmadığından, bu yönler incelenmek üzere, dosya özel dairesine gönderilmelidir”, (www.kazanci.com.tr).

¹⁶ Yener/Uslu, (s.32), davacının dava sırasında ölmesi halinde davadaki talep tarihi itibari ile sınırlı olmak üzere ödenecek galle fazlasının terekeye dahil olacağını belirtmektedir. Dava açılmakla hak sahipliği söz konusu olmadığından, kanaatimizce bu görüş isabetli değildir.

kimlere ne şekilde intifa hakkı ödeneceği bu Tüzükte belirtilmiştir¹⁷ 18.

17 6/1/1938 tarihli ve 3801 sayılı Resmi Gazete. Söz konusu Tüzüğün 1. maddesinde, gelirden hak sahiplerine ödeme yapılacak vakıflar sıralanmıştır. Bu maddeye göre; "A-2762 sayılı Vakıflar Kanunundan önce zaptedilmiş, B – Bu kanundan önce idaresi mazbutiyet altına alınmış, C – Mütevelliliği bir makama şart edilmiş, Ç – Kanunen veya fiilen hayri bir hizmeti kalmamış, D – Mütevelliliği vakfedenlerin ferilerinden başkalarına şart edilmiş, E – On senedenberi mütevelliliği kimseye tevcih edilmemiş olduğundan dolayı Vakıflar Kanunu mucibince Vakıflar Umum Müdürlüğüne idaresi lazım gelen vakıflarda alakalıların vakfiyeye göre mahfuz tutulan intifa hakları aşağıda yazılı esaslara göre tesbit ve ita olunur. Kanunun neşriden sonra zaptedilecekler hakkında da aynı hükümler tatbik olunur". Tüzüğün 2. maddesinde ise, intifa hakkı talep edebilecek kişiler belirtilmiştir. Bu hükme göre, "A – Fiili hizmet mukabilinde kendilerine vakfından vazife veya hisse verilmesi vakif tarafından şart edilmiş olan hademe, B – Makam sahipleri hariç olmak üzere vakfiye şartlarına göre vakıfta alakalı bulunanlar" hak sahibidir. Tüzüğün 3. maddesinde, (Değişik: 30.7.1987 - 87/12047 K.) 2762 sayılı Vakıflar Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce mazbut Vakıflar arasına alınan vakıflarda intifa haklarının, vakfiye şartları esas alınarak 7 nci maddeye göre belirlenen vakif ilgililerine, 6 ncı madde hükümlerine göre her yıl ödeneceği düzenlenmiş, 4. maddede ise, fiilen veya kanunen hayri bir hizmeti kalmamış olmasından dolayı tevliyetleri kaldırılan mütevelliler evlattan oldukları takdirde vakfiyet uyarınca tevliyet hizmetine mukabil tahsis edilmiş olan intifa hakları kaydı hayat şartı ile verileceği düzenlenmiştir. Tüzüğün 5. maddesinde, Vakıflar Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten sonra, zaptedilen vakıflarda alakalıların intifa hakları ayrıca düzenlenmiştir. Bu hükme göre, (m.5), "A – Vakıftan hizmet mukabil intifa edenlerden asli cihat sahipleri diğer mazbut vakıflar hademesi gibi muamele görürler. Ancak zabıttan evvel aldıkları vazife hademe kadrolarında emsaline muhassas aylıklardan fazla olduğu ve tahsisleri usulü dairesinde yapılmış bulunduğu takdirde bunların inhihallerine kadar tesviyesine devam olunur. 283/284 Bu vakıflardaki fer'i cihat sahiplerinin almakta oldukları tahsisatda inhihal vukuuna kadar bütçeden tesviye olunur. Bankaların vefatında münhal kalacak hizmetler hakkında diğer mazbut vakıflara ait hükümler tatbik edilir. B – Vakfiyelerinde hizmet mukabil olmayarak makam sahipleri hariç olmak üzere alakalıları mukannen olarak tahsis edilmiş olup zapta kadar almakta oldukları aylık ve yıllıkların zabıt sırasında 6 ncı madde mucibince tesbit edilecek vasati gelirleri müsait olan vakıflarda itasına devam olunur. C – Vakfiyelerinde masraf çıktıktan sonra kalacak fazladan alakalılarına tahsis edilen hisseler, aşağıdaki madde uyarınca tesbit edilecek fazla miktara göre tayin olunur". İlgililere ödenecek fazla gelirin hesaplanması konusundaki 6. madde düzenlemesi Danıştay Dava Daireleri Kurulunun 30/6/1978 tarih ve K. 1978/433 S.K.ile iptal edildiğinden 30/7/1987 - 87/12047 K. sayılı karar ile yeniden düzenlenmiştir. Bu hükme göre (m.6), "Vakfiyeleri gereği intifa hakkı almaya hak kazanan vakıf evladı veya ilgisi bulunan mazbut vakıfların, gelir ve giderleri, ayrı ayrı, vakıfları adına tutulur. Akar ve Toprak satış bedelleri, taviz bedelleri ve hayrat satış bedellerine yürütülen faizler ana paraya eklenerek değerlendirilir ve Vakıflar Meclisi kararıyla yatırıma dönüştürülebilir. Vakfiyesinde vakıf taşınmazların bakım ve onarım şartı bulunan vakıfların gayrisafi gelirlerinden, her yıl % 10 oranında ihtiyat akçesi ayrılarak taşınmazların bakım ve onarımları yapılır. Bu oran, vakıfların malvarlığına göre, Vakıflar Meclisi kararıyla artırılabilir. Vakıfların yıllık gayrisafi gelir tahsilatından % 20 oranında yönetim ve temsil gideri karşılığı alınarak Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine gelir yazılır. Bu vakıfların gerçekleşen yıllık gayrisafi gelir tahsilatından, vakıf için yapılan giderler ve vakfiye şartı gereği yapılan her türlü harcamalar çıkarıldıktan sonra vakıf evlatlarına veya ilgililerine ödenecek intifa hakkı belirlenir. Bu haklar, vakfın gelir fazlasının (intifa hakkının) doğduğu mali yılı izleyen ilk altı ay içinde vakfın evladı veya ilgisi olduğunu mali yılın birinci ayında belgeleyenlere yıllık olarak ödenir". Tüzüğün 7. maddesinde (Değişik: 30/7/1987 - 87/12047 K.), her vakıf için belirlenen gelir fazlası (intifa hakları) vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgisi olduğunu ve galleye hak kazandığını kesinleşen mahkeme kararıyla isbat edenlere ödeneceği, vakıf evladı veya ilgisi olduğunu mahkeme kararı ile isbat edenlerin vakfiye şartı gereği intifa hakkına hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceği, nüfus kaydı esas alınarak işlem yapılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenleme Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesi ile paralellik arz etmektedir.

18 Vakıflar Tüzüğü ve Ek Tüzük 2009/15228 ve 2009/15229 K. sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bkz.23 Temmuz 2009 tarihli ve 27297 sayılı Resmi Gazete.

5737 sayılı Kanununun 7. maddesinde ise, on yıl süreyle yönetici atanamayan veya yönetim organı oluşturulamayan mühlak vakıfların mahkeme kararıyla Genel Müdürlükçe yönetileceği ve temsil edileceği ve 5737 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce mazbut vakıflar arasına alınan vakıflarla, söz konusu Kanun ile mazbut vakıflar arasına alınan vakıflara bir daha yönetici seçimi ve ataması yapılamayacağı belirtildikten sonra, ilgililerin vakfiye şartlarına göre intifa hakları saklı olduğu düzenlenmiştir. 5737 sayılı Kanununun 7. maddesine 6111 sayılı Kanunun¹⁹ 208. maddesi ile 4. ve 5. fıkra olarak iki ek fıkra eklenmiştir. Kanununun 7. maddesine 4. fıkra olarak eklenen düzenlemeye göre, intifa haklarına ilişkin taleplerin galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşecektir. Buna göre, galle fazlasından yararlanma hakkı için 5 yıllık bir hak düşürücü süre öngörülmüştür. Yine Kanununun 7. maddesine eklenen 5. fıkra hükmü ile, mazbut vakıflarda intifa haklarının, galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren, vakfın son beş yıl içindeki malvarlığı, gelirleri ve giderleri ile sınırlı olmak ve galle fazlasının mevcudiyeti şartıyla Genel Müdürlükçe belirleneceği düzenlenerek, galle üzerindeki hak sahipliğinin hesabında geçmişe dönük gelir hesabı 5 yıllık süre ile sınırlanmıştır.

Yine 5737 sayılı Vakıflar Kanununda, mazbut ve mühlak vakıfların vakfiyelerindeki şartlar doğrultusunda, ilgililerin intifa haklarının saklı olduğu ve bu hakların kullanılmasına ilişkin usûl ve esasların Yönetmelikle düzenleneceği (m.75), mühlak vakıflarda vakıf yönetimine, mülkiyet ve intifa hakkı iddiasına ait davalarda vakıf yönetimi ile Genel Müdürlüğün birlikte hasım gösterileceği (m.76) düzenlenmiştir. Kanununun 75. maddesi uyarınca, Vakıflar Yönetmeliği'nin 53 ilâ 57. maddeleri arasında galle üzerinde hak sahibi olanların bu hakkını kullanmasının şekli ve usulü, galle fazlası hesabı ve gallenin ödenmesi ve süre düzenlenmiştir.

Vakıflar Yönetmeliği'ne göre, vakfın gelirinden hak sahibi olanların öncelikle vakfedenin hismı ise bu hisimliliğini ve vakfiyede belirtilen diğer koşulları sağladığını gösteren bir mahkeme kararı alması daha sonra ise bu mahkeme kararı ile vakfın türüne göre vakıf yönetimine ya da Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne belirli bir süre içinde başvurması gereklidir. Biz aşağıda önce mahkeme kararı ile galle (gelir) üzerinde hakkın tespit ettirilmesini, sonrasında ise başvuru yapılması, gallenin hesaplanması ve ödenmesi, hak düşürücü süre ve son olarak da hak sahiplerine özgülenen gelirin hayır şartından fazla olması halinde aile vakfına dönüşmesini inceleyeceğiz.

¹⁹ 25.2.2011 tarihli ve 27857 sayılı (mükerrer) Resmi Gazete.

B. Galleye Müstehik Vakıf Evladı ya da İlgilisi Olduğunun Mahkeme Kararı İle Tespiti

1. Genel Olarak

Mazbut ve mühlhak vakıflarda gelirden yararlanmak için açılan davalara, doktrinde ve uygulamada vakıf evladiyetinin tespiti ya da galleye müstehik vakıf evladı olduğunun tespiti gibi isimlendirmeler kullanılmaktadır²⁰. Belirtmek gerekir ki vakıf evladı kavramı daha çok, vakfedenin çocukları ya da alt soyundan gelenler için kullanılan bir kavram olup, vakfedenin akrabaları ya da vakıftan yararlanan ismi ile belirtilmiş kişileri kapsamamaktadır. Bu nedenle vakfın gallesi (geliri) üzerinde hak sahibi olduğunun tespiti şeklindeki ifadenin daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliği, galle üzerinde hak sahibi olduğunu ileri süren kişilerin öncelikle bu hakkının Mahkeme kararı ile belirlenmesini aramıştır. Yönetmeliğin 53. maddesinde, vakıf evlatları veya ilgililerin dilekçe ile vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu ve galle fazlası almaya hak kazandığını gösteren mahkeme kararıyla başvuru yapması gerektiği belirtilmiş, ancak aynı hükümde, vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin, vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceği, vukuatlı nüfus kaydı esas alınarak işlem yapılacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin son fıkrasında ise, vakfiyede batın tertibi veya bunun gibi herhangi bir şart mevcut ise, bu şartın mahkeme kararı ile ispatı gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

2. Vakfın Gallesi (Geliri) Üzerinde Hak Sahibi Olduğunun Belirlenmesi İçin Açılacak Davanın Tarafları, Hukuki Niteliği, Konusu, Delillerin Değerlendirilmesi ve Yargılama Sonunda Verilen Hükümün Niteliği

a. Davanın Tarafları

Vakfın geliri üzerinde hak sahibi olduğuna ilişkin davayı, vakfiye uyarınca galleden yararlanma hakkı olan, yani vakfeden ile soy bağı olan ya da soy bağı olmasa bile galleden kendisine pay özümlenen diğer kişiler açabilir²¹. Davanın açılması için, fiil ehliyetine sahip olmak gerekli olup, ayırtetme gücüne sahip ancak kısıtlı olanlar ya da ergin olmayanlar için yasal temsilcinin (veli ya da vasi) onayı gerekir²². Davalı ise, mazbut vakıflarda Vakıflar Genel Müdürlüğü (Vakıflar Kanunu m.6), mühlhak vakıflarda ise, Vakıf Yönetimi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür. Mühlhak vakıflarda

²⁰ Hatemi, s.430 vd.; Özkaya, s.163-164; Yener/Uslu, s.104 vd.

²¹ Uluç, s.57; Yener/Uslu, s.61-62.

²² Türk Medeni Kanununun 462. maddesinin 8. bendine göre, vesayet altın alınan kişiler açısından dava açılması için, vasinin onayı yanında vesayet makamının da izni gereklidir.

Kanundan kaynaklanan zorunlu dava arkadaşlığı söz konusudur (Vakıflar Kanunu m.76).

b. Davanın Hukuki Niteliği ve Konusu

Vakıf evladı veya galleye müstehak vakıf evladı olduğunun belirlenmesi için açılacak dava bir tespit davasıdır²³. Bu davada Mahkemece davacının vakfedenin evladı, akrabası ya da vakfiyede belirtilen ilgili kişilerden olup olmadığı, yine galleye müstehak olduğunun tespiti isteniyorsa vakıf senedine göre galle fazlasının dağıtılmasının gerekip gerekmediği ve dağıtılması gerekiyorsa davacının galleden pay alacak kişilerden olup olmadığı tespit edilecektir²⁴. Mahkeme tarafından davacının vakıf evladı olduğunun ve vakıf senedine göre galleye hak kazandığının tespit edilmesinden sonra, bu tespit hükmü Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesine göre yeterli olup, hak sahibi ilgili mülhak vakfa ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne başvuru yapacaktır.

Davanın konusunu, sadece vakfedenin evladı, akrabası ya da vakfiyede belirtilen ilgililerden olduğunun tespiti oluşturabileceği gibi, vakfın evladı ya da ilgisi olduğunun tespiti yanında, aynı zamanda gallesinden hak sahibi olduğunun da tespiti oluşturabilir²⁵. Bazı mazbut ya da mülhak vakıflarda vakfeden, evladına ya da akrabasına gelirden pay bırakmamış olmakla birlikte, belirli bir ücretin ödenmesini kararlaştırmış olabilir. Bunun yanında vakıf evladı olduğunu belirlenmesi ilgili kişiye manevi bir tatmin sağlayabilecektir²⁶. Bu nedenle sadece vakıf evladı ya da ilgisi olduğunun tespiti için bir dava açılması mümkün olduğu gibi, vakıf senedinde galle fazlasının dağıtılması öngörülmüşse evlad ya da ilgili olduğunun tespiti yanında galleye müstehak olduğunun da tespitinin istenmesi mümkündür²⁷. Vakıflar

²³ Tespit davası, koşulları ve türleri konusunda bkz. Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara 2011, s.273 vd.

²⁴ Uluç, s.56-57; Yener/Uslu, s.98, s.107.

²⁵ Yener/Uslu, s.98-99.

²⁶ Yener/Uslu, s.63, 99; Sadece vakıf evladı olduğunun tespiti ile dava açılmış ise, davacının dava sonucunda elde edeceği hüküm ile manevi tatmin sağlayacağı ya da vakfiyede galle dışındaki diğer hakları elde edebileceği kabul edilerek, galle söz konusu olmasa bile hukuki yararın var olduğu kabul edilebilirse de vakıf evladı olduğunun tespiti davası açılarak, elde edilecek hüküm ile vakfın geliri üzerinde hak sahipliği talep edilmesi mümkün olmayacaktır.

²⁷ Sadece galle üzerinde hak sahipliğinin tespiti istenilmiş ve tespit isteyen kişi vakfedenin hısımları ise, galle üzerinde hak sahipliğinin tespiti isteminin aynı zamanda vakıf evladı olduğu isteminin de içerdiği kabul edilecektir. Aynı görüşte Yener, s.99. Buna göre, galleden yararlanmak için vakfiyedeki koşulların oluşmadığı belirlenmiş olsa da eğer davacının vakıf evladı olduğu tespit edilmişse, davacının galle açısından talebi reddedilecek, ancak vakıf evladı olduğunun tespitine karar verilecektir. Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu husustaki 16.6.1999 tarihli ve 1999/18-497 E. ve 1999/503 K. sayılı bir kararı özetle şöyledir; "...DAVA : Taraflar arasındaki "vakıf evlatlığının tesbiti" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Ankara 22. Asliye Hukuk Mahkemesince karar incelenmesi davacı vekili tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 18. Hukuk Dairesi'nin 14/9/1998 gün ve 1998/8310 – 8871 sayılı ilamı ile;(

Yönetmeliğinin 53. maddesine göre, galleden yararlanılmak isteniyorsa sadece vakıf evladı olduğunun tespiti değil, galleye müstehik olduğunun da mahkeme kararı ile belirlenmesi zorunludur.

c. Delillerin Değerlendirilmesi, Özellikle Vakfiyenin Yorumlanması

Vakıf evladı ya da galle üzerinde hak sahibi olduğunun tespiti davasında vakfiyenin içeriği ve yorumlanması ile davacının vakfedenle olan nesep ilişkisi büyük önem taşır. Bu davalarda davacının vakfedenle ilişkisini gösteren veraset ilamı, nüfus kayıtları, özellikle vakfiyenin incelenmesi ve değerlendirilmesi zorunludur²⁸. Galleye müstehik vakıf evladı ya da hak sahibi olduğunun tespit istemlerinde sadece vakfedenle kan bağıının sağlanması yeterli olmayıp, vakfiyede belirtilen diğer koşulların da gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesi gerekir²⁹. Davacının ya da onun hı-sımlarından birinin vakfedenle nesep ilişkisini ya da galleden pay aldığını gösteren daha önce verilmiş ve kesinleşmiş bir mahkeme hükmü varsa, bu karar da delil olarak

... Davacının evladı olduğunun tesbitine karar verilmesini istediği vakfın vakıfnamesinde galle fazlasından yararlanabilmek için ön batından ve erkek evlat olmak şartı vardır. Diğer bir deyimle davacı ön batından olma evlat niteliğini kazandığında (kendinden önceki batınlardaki evlat öldükten sonra) galle fazlasından yararlanma niteliğini elde edecektir.Bu durumda davacının, vakfın evladı olduğunun tesbitine dair davada hukuki yararı bulunmadığı ileri sürülemez. O nedenle belirtilen gerekçelerle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...) gerekçe-siyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda; Mahkemece önceki kararda direnilmiştir...KARAR : Tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dosyadaki tutanak ve kanıtlara, bozma kararında açıklanan gerektirici nedenlere göre, Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilme-si Usul ve Yasa'ya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır...), (www.kazanci.com.tr).

²⁸ Yener/Uslu, s.71-72, 76, 112-113; Medeni usul hukukunda deliller ve ispat kuvveti hususunda bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, s.367 vd..

²⁹ Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 5.11.2009 tarihli ve 2009/ 3664 E. ve 2009/ 9656 K. sayılı kararından; "...Davacılar vekili, müvekkillerinin H... ve K... Vakfının galle fazlasına müstahak vakıf evladı olduklarının tespitini istemiş, mahkemece yapılan yargılama sonunda davacıların vakfın galleye müstahak evladı olduğunun tespitine karar verilmiştir. Dosya içindeki bilgi ve belgelerden davaya konu vakıf için; E.. A... H... (E... M.... H..., H....) Vakfının 1469, K.... A.... B... T... H... Vakfının 1484, C... A... B... T... H... Vakfının 1513 ve K... H... H... B... T... H... Vakfının 1521 tarihli vakfiyelerinin getirildiği ve değerlendirmenin bu vakfiyele-re göre yapıldığı görülmüştür. Ancak davaya konu vakfın, vakfiyeleri dosyaya getirilen bu vakıflardan birisi veya başkaca bir vakıf olup olmadığı davacı tarafa açıklattırılarak galleye müstahak vakıf evladı olduklarının tespiti istenen vakıf kesin olarak belirlenip bu vakfa ait vakfiyeye göre davacılar varsa kanbağı ile bağlı olduğu kişilere ait vakıftan galle alınmasına ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararlarının ibrazı istenip, davacıların gidebildiği kadar üst murislerini gösterir nüfus kayıtlarının ilgili Nüfus Müdürlüğünden ve vakfa ait vakfiye ile vakıftan galle alan evlat listesi ve dayanakları evrakın Vakıflar Genel Müdürlüğünden getirtilip vakfiyede batın vs. diğer şartların bulunup bulunmadığı belirlendikten ve varsa davacıların bu şartları taşıyıp taşımadığı tespit edildikten sonra gerektiğinde uzman bir bilirkişiden de rapor alınıp; bütün bu delil ve belgeler birlikte değerlendirilip oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile davanın kabulü doğru görülmemiştir...", (www.kazanci.com.tr).

kabul edilecektir. Bu durumda önceki mahkeme kararı davacının tarafı olduğu bir dava da verilmiş ise, artık nesep ilişkisi ispatlanmış sayılmalıdır. Vakfedenle kan bağı kuran önceki mahkeme kararı davacının kendisine değil, hısımlarından birine ait ise, davacının söz konusu mahkeme kararındaki kişi ile hısımlılığını ispat etmesi yeterli olacaktır³⁰.

Bununla birlikte Yargıtay, vakfedenle nesep ilişkisi kuram mahkeme kararlarının kesin hüküm, kesin delil ya da kuvvetli delil olmadığını, kuvvetli delil olduğu biran için kabul edilse bile, kuvvetli delil niteliğindeki mahkeme kararının aksinin ispatlanabileceğini kabul etmektedir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30.5.2007 tarihli ve 2007/18-293 E., 2007/310 K. sayılı kararından; "...Dava, vakıf evladı olduğunun tespiti isteğine ilişkindir. Davacı, murisi olduğunu iddia ettiği Süleyman Şah oğlu Ertuğrul Gazi'nin kurduğu vakıfların davalı idarede tescilli olduğunu, Ankara 21.Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen 2002/903 Esas sayılı dosyada, Ertuğrul Gazi'nin torununun torunu Padişah 2.Bayezid ile irsen soybağının tespit edildiğini ve evladiyet kararı verildiğini, bu nedenlerle Süleyman Şah oğlu Ertuğrul Gazi Vakıflarının da evladı olduğunun tespitini talep ve dava etmiştir. Davalı Vakıflar İdaresi vekili, davacının davada hukuki yararının bulunmadığını, davanın «galle fazlasına-müstehak evlat olduğunun tespiti biçiminde açılması gerektiğini ileri sürerek öncelikle hukuki yarar yokluğundan davanın reddine karar verilmesini, aksi halde vakfiyenin ve davacının nüfus kayıtlarının getirtilerek bilirkişi vasıtasıyla davacının intifa hakkını almaya hak kazanan evlattan olup olmadığı hususunda gerekli araştırmanın yapılmasını, davacının davasını ispat etmesini cevaben bildirmiştir.

Yerel mahkemece davanın ispat edilemediğinden reddine karar verilmiş; hüküm Özel Dairece yukarıda yazılı gerekçeyle bozulmuştur. Dava konusu vakıf, Osmanlı dönemine ait bir vakıftır. Bu nedenle davayı Osmanlı Vakıf Hukuku düzenlemelerine göre incelemek gerekir. Osmanlı döneminde kurulan bir vakfın yukarıdaki esaslar dairesinde kurulup kurulmadığının tespiti ancak vakfin tüzüğü (vakfiye) ile belirlenebilir. Dava konusu Ertuğrul Gazi Vakfına ait vakfiyenin ve evlat kaydının bulunmadığı ve tevliyetinin 10 yıldan fazla açık kaldığı, 2162 sayılı Vakıflar Kanununun 39. maddesi uyarınca mazbut vakıflardan olduğu Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 5.3.2004 tarihli yazısından anlaşılmaktadır. Bir vakfın adının geçmesi, o vakfa ait malların bulunması; bu vakfın amacının ne olduğunu, vakfı kimin idare ettiğini (tevliyet) ispat için yeterli değildir.

Evladiyetin tespiti ile ilgili olarak daha önce verilen ve Yargıtay'dan geçerek kesinleşen mahkeme kararlarının görülmekte olan davada kesin hüküm, kesin delil; veya güçlü delil teşkil edip etmeyeceği görüşmeler sırasında tartışılmıştır. Değinen kararların, konuları olan vakıflar ile somut olaydaki vakıfların ve vakıf kurucularının farklı olması nedeniyle kesin hüküm, kesin delil veya güçlü delil teşkil ettiğinden söz etme

³⁰ Yener/Uslu, s.112-113.

olanağı bulunmamaktadır. Kaldı ki bozma ilamında belirtilen ve önceden görülüp kesinleşen dosyaların güçlü delil olduğu kabul edilse dahi, güçlü delilin aksi her zaman ispat edilebilir. Bu görüşü Hukuk Genel Kurulu'nun 9.3.1994 gün, 1993/18-878Esas, 1994/139 sayılı kararı da doğrulamaktadır...Davacının vakıf evladiyetinin tespitini istediği Ertuğrul Gazi ile ilgili çok az sayıda belgenin Ankara'da Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivinde ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunduğu; bu belgelerden, Osmanlı Padişahlarının Bilecik'i Ertuğrul Gazi'ye vakfettikleri ve söz konusu vakfın, aslında tahsisat türünden, gayrisahih olduğu Dr.Mehmet Akif Erdoğan'ın «Ertuğrul Gazi'nin Bilecik'teki Vakıfları» başlıklı makalesinde anlatılmaktadır. Anılan makalede Ertuğrul Gazi Vakfının Selatin Vakfı olduğu, Selatin vakıflarının idaresinin Darüssaade Ağalığına bağlı olduğu, Darüssaade Ağası'nın Selatin vakıflarını nezaretle vazifeli bulunduğu ve tevliyetin ise padişahların vekil tayin ettikleri kişilere verildiği açıklanmıştır...Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere ortada güçlü delil olmadığı gibi, bir an için var olduğu düşünülse dahi, aksi dosya içeriği ile kanıtlanmıştır.

Osmanlılar döneminde 1831 yılına kadar modern anlamda nüfus sayımı ve nüfus kaydı olmadığı, 1831 sayımından sonra gerçek anlamda modern sayımlar ve nüfus kayıtlarının 20.yüzyıl başlarında tutulduğu dikkate alındığında davacının Sokullu Mehmet Paşanın oğlu İbrahim Han'ın torunu olduğunu kanıtladığını söyleyebilmek de yine dosya içeriği ile mümkün görülmemektedir.

Bütün bu anlatılanların ışığında, davacının iddiası, davalı tarafın savunması, bilirkişi raporları ve tüm dosya içeriğine göre davacının davasını ispatladığı sonucuna varılamayacağından, usul ve yasaya uygun bulunan, davanın reddi yönündeki direnme kararının onanması gerekir...”.

Galleye müstehak evlad olduğunun tespiti davalarında ise, kan bağı yanında vakfiyedeki diğer koşulların varlığını ispat etmesi gerekli olup, davacının hısımlarının galleden pay alması yeterli olmayacak, vakfiyeye göre kendisinin de hak sahibi olduğunu ispat etmesi gerekecektir. Aynı derecedeki vakıf evladlarının hepsinin ayrı ayrı dava açması gereklidir. Ancak, Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesinde, vakıf evladı veya ilgisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin, vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceği düzenlendiğinden, bu koşulları haiz çocukların dava açmasına gerek yoktur.

Galle üzerinde hak sahipliğinin tespiti için vakfiyede galle üzerinde nasıl tasarruf edileceğinin ve kimlere galleden pay verileceğinin tespiti büyük önem taşır. Bu nedenle vakfiyedeki bazı kavram ve koşulların yorumlanması gerekir. Vakfiyelerde en çok kullanılan kavramlar, “batın (batn)”, “batnen ba'de batnın”, “evlad-ı zukur”, “veled”, “veledime ve veledimin veledine”, “evlad”, “evladıma ve evladımın evladına”, “karabet”, “karnen ba'de karnin”, “akraba” ve “nesil” vb.dir³¹.

³¹ Burada belirtilen kavramlar örnek olarak sayılmış olup, bu kavramlar dışında da vakfiyede pek çok farklı kavram kullanılabilir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Akgündüz, s. 274-277; Hatemi, s.418 vd.; Özkaya, s.164-167; Ömer Hilmi, m.140 vd.; Yener/Uslu, s.107 vd.

“Batın (batn)” kavramı, sözlükte “karın, kuşak” anlamına gelmektedir³². Vakfiyelerde batın koşulu en çok “batnen ba'de batnın” şeklinde yer almaktadır. Bu ifade ön kuşakta yer alan vakıf evladının galle üzerinde önceliği olduğu anlamına gelmekte olup, ön kuşakta vakıf evladı varken sonraki kuşaktaki vakıf evladlarının galleden pay alamayacağı anlamına gelmektedir³³. Vakfiyede aksine bir hüküm yoksa, ön kuşakta yer alan evladın erkek ya da kadın olmasının ya da dininin herhangi bir önemi yoktur³⁴.

“Evlad-ı zukûr” erkek evlat anlamında olup, evlad-ı evlad-ı zukur, erkek ve kız çocukların erkek çocukları anlamına gelir³⁵. Vakfiyede “zukûr” denilmişse sadece erkek evladların galleden pay alacağı kabul edilecek, eğer “evlad-ı evlad-ı zukûr” denilmiş ise, vakfedenin erkek ve kız evladlarının erkek çocukları galle üzerinde hak sahibi olacaktır³⁶. Veled ve evlad kavramları benzer anlama gelmekle birlikte, birden fazla kullanıldığında anlam değişmektedir³⁷. Öyle ki, vakfeden veled ya da evlad lafzını bir kez kullanmış ise, mesela “galle veledime kalsın” ya da “galle evladıma kalsın” demiş ise, bu durumda galle birinci kuşak mirasçılar olan erkek ve kız çocukların tamamına kalacaktır. Bu durumda ölen evladın payı, kendi alt soyuna geçmeyecek ve fakirlerle kalacaktır³⁸. Vakfedenin vakıf kurduğu sırada erkek ve kız çocukları ölmüş ancak torunları varsa evlad ya da veled lafzı torunlar anlamında yorumlanacak ve galle torunlara kalacaktır. Ancak daha sonra vakfedenin çocuğu dünyaya gelirse, artık torunlar yararlanamayacak, doğan çocuk galleden yararlanacaktır³⁹.

Vakfiyede “evladıma ve evladımın evladına” denilmişse birinci ve ikinci kuşak

³² Bkz. www.tdk.gov.tr (Güncel Türkçe Sözlük); Erdoğan, Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2005, s.47.

³³ Akgündüz, s.276-278; Akipek/Altaş, s.148-149; Hatemi,s.420; Ömer Hilmi, m.142; Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin15.11.1996 tarihli ve 1996/8575 E. ve1996/10089 K. sayılı kararından; “...Sadrazam Melik Mehmet Paşa vakfiyesinde ise mütevellinin nasıl belirleneceği açıklandıktan sonra vakıf fazlasının, “mütevelli olan kişi ile aynı derecede müsavi evlat” arasında kadın erkek ayrımı yapılmaksızın eşit olarak bölüşüleceği açıklanmıştır. “Mütevelli olan ile aynı derecede müsavi evlat” deyiminden amaç batın şartına bağlı mütevellinin batnında (kuşağında) olanlar kastedildiğine göre burada galle fazlasından yararlanmak için batın şartının mevcut olduğu kabul edilebilir. Bu durumda davacı küçüğün üst batında mütevellidi dedesi sağ iken bu vakfın galle fazlasından yararlanamayacağının kabulü ile bu vakıfla ilgili davanın reddinde de bu gerekçe ile isabet vardır...”.

³⁴ Akgündüz, s.277; Ömer Hilmi, m.154.

³⁵ Erdoğan, s.130.

³⁶ Ömer Hilmi, m.150; Yener/Uslu, s.108.

³⁷ Akgündüz, s.274-275; Hatemi, s.418-419;Özkaya, s.165-166; Ömer Hilmi, m.140-141; Uluç, s.49-50; Yener/Uslu, s.108; Belirtmek gerekir ki, vakfiyede manevi evlad intifa hakkına sahip kılınmış ise, evladlığın ayrıca nüfusa tescil edilmiş olması da aranmayacaktır (Yargıtay 6.HD., 91 E. ve 1646 S. kararı). Bu karar ve manevi evlad konusunda başka bir karar için bkz. Ömer Hilmi/Sungurbey, s.481.

³⁸ Akgündüz, s.274-275; Akipek/Altaş, s.148; Hatemi, s.418-419; Özkaya, s.164-165; Ömer Hilmi, m.140; Uluç, s.51.

³⁹ Akgündüz, s.275; Özkaya, s.165; Ömer Hilmi, m.151.

evlatlarla birlikte sonraki tüm kuşaklar galle üzerinde hak sahibi olacaktır⁴⁰. Ancak vakfiyede “veledime ve veledimin veledine” şeklinde bir ifade yer alıyorsa galleden sadece ilk kuşaktaki erkek ve kız çocuklar ile sonraki erkek ve kız çocuklar (torunlar) yararlanacak, daha sonraki kuşaklar galleden yararlanamayacaktır⁴¹. Ancak vakfiyede “veledime, veledimin veledine ve onun veledine” şeklinde bir ifade kullanılmış ise, bu ifade “evladıma ve evladımın evladına” ile aynı anlamda yorumlanacak olup, vakfedenin birinci ve ikinci kuşak sonrasındaki tüm kuşakların da galle üzerinde hak sahibi olduğu kabul edilecektir⁴².

Vakfiyede kullanılan “karabet” kavramı, usul ve furuğ dışında, aralarında evlenme engeli bulunan en yakın hısımlar anlamına gelir. Akraba kavramı da usul ve furuğ dışındaki tüm hısımları kapsar⁴³. Vakfiyede kullanılan “karnen ba'de karnin” lafzı ise, devir devir, asır asır anlamında sürekliliğe işaret eder⁴⁴. Bu ifade tertip içermekte olup, önceki ve sonraki kuşaklar galle üzerinde birlikte hak sahibi olur⁴⁵. Nesil ise, yakın uzak tüm batınları kapsayan bir kavram olup, vakfiyede vakıf nesline ya da şu kimsenin nesline ifadelerine yer verilmişse vakfedenin ya da bahsedilen kişinin tüm yakın uzak batınlardaki mirasçılar galleye eşit olarak hak sahibi olacaktır⁴⁶. Zürriyet kavramı da nesil ile aynı anlama gelir, yani, vakfedenin tüm batındaki hısımlarını kapsar⁴⁷.

d. Mahkeme Tarafından Verilen Hükümün Niteliği ve Etkisi

Vakıf evladı ya da galleye müstehak evlad veya hak sahibi olduğunun tespiti davası sonucunda verilen hüküm bir tespit hükmüdür⁴⁸. Verilen hüküm olumlu bir tespit hükmü olmakla birlikte, söz konusu hükmün kesinleşmesi sonrasında Vakıflar

⁴⁰ Akgündüz, s.275; Akipek/Altaş, s.148; Hatemi, s.419; Özkaya, s.165; Ömer Hilmi, m.141.

⁴¹ Akgündüz, s.274-275; Özkaya, s.165.

⁴² Akgündüz, s.275; Özkaya, s.165.

⁴³ Akgündüz, s.277, Hatemi, s.423; Özkaya, s.164; Ömer Hilmi, m.153; Erdoğan, (s.291)'de Karabet kavramını yakınlık, hısımlılık şeklinde belirttikten sonra iki kısma ayrıldığını ifade etmektedir. Karabet-i viladet: Usul ve furuğ arasındaki hısımlığı, Karabet-i gayr-i viladet'in ise, diğer akrabalar arasındaki yakınlığı ifade ettiğini belirtmektedir. Karabet-i gayr-i viladet'in ise, karabet-i muharrime ve karabet-i gayr-i muharrime olarak iki kısma ayrıldığını, karabet-i muharrime kavramının nikahı haram kılan karabet-i (yani, kardeş, amca, dayı vb. yakınlığı), karabet-i gayri muharrime kavramının ise, nikahı haram olmayan yakınlığı, (amca, dayı, hala çocukları gibi). Buna göre, vakfiyede kullanılan karabet kavramı islam hukukundaki karabet-i gayri viladet'in karabet-i muharrime kısmını karşıladığını ifade etmek uygun olur.

⁴⁴ Erdoğan, s.293;

⁴⁵ Yener/Uslu, s.121.

⁴⁶ Akgündüz, s.276; Özkaya, s.166; Ömer Hilmi, m.24; Uluç, s.52.

⁴⁷ Özkaya, s.166; Uluç, s.52.

⁴⁸ Akipek/Altaş, s.149; Yener/Uslu, s.126; Tespit davası ve verilen hükmün niteliği konusunda bkz. Kuru/Arslan/Yılmaz, s.276 vd.

Genel Müdürlüğü'ne müracaat edilmesi ve diğer koşulların yerine getirilmesi sonrasında Genel Müdürlük tarafından belirlenen tutar davacıya ödeneceğinden eda hükmü ile aynı sonuç doğacaktır. Davanın reddi ya da kabulü aynı koşulları sağlayan üçüncü kişiler açısından bir etki meydana getirmez. Her ilgilinin ayrı bir dava açması ve hak sahipliğini tespit ettirmesi gerekecektir⁴⁹. Bununla birlikte Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesine göre, vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin, vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceği, vukuatlı nüfus kaydı esas alınarak işlem yapılacağı düzenlendiğinden, vakfiyede tüm kuşaklar için galleden hak sahipliği belirtilmiş ise, anne veya babadan galle almaya hak kazanan kişilerin çocukları ayrı bir mahkeme kararına gerek duymaksızın hak sahibi olacaktır. Vakfiyede cinsiyet ayrımı yapılmışsa (örneğin, sadece erkek çocukların pay alacağı belirtilmişse) ya da başka bir koşul öngörülmüş ise, ancak söz konusu koşulu sağlayan çocuklar bu karardan yararlanacaktır.

C. Başvuru Yapılması, Galle Fazlasının Hesaplanması ve Hak Sahibine Ödenmesi

Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesine göre, vakıf evlatları veya ilgilileri dilekçe ile vakfiye şartı gereği vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu ve galle fazlası almaya hak kazandığını gösteren, vakfiyede batın koşulu var ise, bu koşulun da gerçekleştiğini tespit eden mahkeme kararıyla, mülhak vakıflarda ilgili mülhak vakıf yöneticisine, vakfiyesinde galle fazlası ödenmesine ilişkin şart bulunan mazbut vakıflarda veya Genel Müdürlükçe temsilen yönetilen mülhak vakıflarda ise ilgili bölge müdürlüğüne başvuru yapacaklardır. Aynı hükme göre, Vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocukları mahkeme kararı sunmak zorunda değildirler. Bunlar için sadece vukuatlı nüfus kayıt örneği ile işlem yapılacaktır.

Vakıflar Yönetmeliğinin 54. maddesine göre, vakfın o yıla ait gelirinin tamamından, % 15 ihtiyat akçesi, hayır şartı giderleri, yönetim ve temsil payı, tevliyet ücreti ile vakıf için yapılan diğer giderler düşülerek, mahkeme kararı ile galle fazlası almaya hak kazanan vakıf evlatlarına veya ilgililerine ödenecek galle fazlasının miktarı be-

⁴⁹ Aksi yöndeki fikirler için bkz. Akipek/Altaş, s.150; Uluç, s.58; Mülga 2762 sayılı Vakıflar Kanunu döneminde aynı statüdeki kişilerden birinin, örneğin, ana-baba bir kardeşlerden birinin, mahkemedan aldığı tespit hükmünden diğerinin de yararlanacağı şeklinde savunulan görüşün kanaatimizce, 5737 sayılı Kanununun 7. maddesi ve Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddeleri göz önünde tutulduğunda hukuki dayanağı mevcut değildir. Öyle ki, Yönetmeliğin 53. maddesinde sadece vakıf evladı veya ilgilisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin, vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceği belirtildiğinden aynı derecedeki hısımların da ayrı ayrı dava açması gerekmektedir.

lirlenir⁵⁰. Bununla birlikte, vakfın onarıma ihtiyacı olan taşınmazı varsa, o yıl için gerçekleşen gayri safi gelirinden yönetim ve temsil payı veya tevliyet ücreti ile kanuni giderler ayrıldıktan sonra kalan miktar onarıma ayrılır⁵¹.

Vakıflar Yönetmeliğinin 55. maddesine göre, vakıf evladı veya ilgililerinin galle fazlasını almaya hak kazandıkları tarih ilk derece mahkemesi karar tarihi olup, galle fazlasına ilişkin ödeme mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra yapılır. Galle fazlası, mazbut vakıflarda Genel Müdürlük onayından, mühlhak vakıflarda ise kesin hesabın tasdikinden sonra 15 gün içerisinde yıllık olarak ödenir. İntifa hakkı ödemeleri yapıldıktan sonra ilk defa başvuranlara o yıl ödeme yapılmaz. Ancak hak kazandığı yılın veya yılların evlat hissesi, mahkeme kararının kesinleşmesini müteakip ödenir.

Yönetmeliğin 56. maddesine göre ise, galle fazlasına ilişkin ilk derece mahkemesi

⁵⁰ Belirtmek gerekir vakıf senedinde altın para ödenmesi istenmiş ise, bu tutara karşılık gelen Türk Lirası üzerinden ödeme yapılacaktır (TBK m.99). Danıştay 12. Dairesinin 1966/887 E. ve 1967/1109 K. sayılı bir kararında bu husus açıkça vurgulanmıştır. Söz konusu kararda özetle; "...Vakfın tesis edildiği tarihte 100 kuruş 1 altın liraya tekabül ettiğine göre, yeine getirilmesi kabil olmayan şart değiştirilerek yerine yenisi konulurken hali hazır rayiç nazara alınarak bir altın liranın yerine kaim olan nakit değere yer verilmesi adalat ve hakkaniyet icabı olduğu kadar vakıf iradesine de uyan hal çaresi olduğu..." denilmiştir. Bu karar için bkz. Hatemi, s.404,405. 20.02.1930 tarihli 1567 Sayılı Türk Parasını Koruma Kanununun (R.G.; 25.02.1939, S.1433) verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan 32 sayılı kararın 2. maddesinde (R.G. 11.08.1989, S.20249) Türk Parası, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre Türkiye'de tedavülde bulunan veya kaldırılmış olsa bile değiştirme süresi dolmamış paraları ifade eder. Türk Lirasından 6 adet sıfır atılması amacıyla çıkarılan 28.01.2004 tarihli 5083 sayılı Kanun (R.G.31.01.2004, S.25363), Yeni Türk Lirası ve Yeni Kuruşu Türkiye Cumhuriyetinin para birimi yapmıştır. Aynı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak Bakanlar Kurulu 2007/11963 sayılı karar ile Yeni Türk Lirası ve Yeni Kuruşta yer alan "yeni" ibarelerini çıkarmıştır. Bu hususrtta ayrıntılı açıklamalar için bkz. Oğuzman, M. Kemal/Öz, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1**, İstanbul 2014, s.300 vd..

⁵¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12.11.2014 tarihli ve 2013/18-1095 E., 2014/897 K. sayılı kararından; "...Alınan bilirkişi raporu Vakıflar İdaresince tek taraflı olarak gönderilen ödeme belgeleri esas alınarak düzenlenmiş olup, denetime elverişli bulunmamaktadır. Vakıflar Yönetmeliği'nin 54.maddesi galle fazlasının miktarının ne şekilde hesaplanacağını düzenlemiştir. Buna göre; mahkeme kararı ile galle fazlası almaya hak kazanan vakıf evladı veya ilgilisi bulunan vakıflarda; % 15 ihtiyat akçesi, hayır şartı giderleri, yönetim ve temsil payı, tevliyet ücreti ile vakıf için yapılan diğer giderler, vakfın gerçekleşen gayri safi gelirinden düşüldükten sonra vakıf evlatlarına veya ilgililerine ödenecek galle fazlasının miktarı belirlenir. Galle fazlasının hesaplanmasında oyla ait gelirin tamamı dikkate alınır. Vakfın onarıma ihtiyacı olan taşınmazı varsa, o yıl için gerçekleşen gayri safi gelirinden yönetim ve temsil payı veya tevliyet ücreti ile kanuni giderler ayrıldıktan sonra kalan miktar onarıma ayrılır. Temsilen yönetilen mühlhak vakıflarda ayrıca tevliyet ücreti kesilmez. O halde mahkemece yapılacak iş; Türk Medeni Kanunu'ndan önce eski hukukumuzda dayalı olarak kurulmuş bulunan vakıflar ile muhasebe konusunda uzman bilirkişi kurulu aracılığı ile dava tarihinden (14.08.2009 yılı) geriye doğru vakfın son 5 yıldaki (2004 yılı dahil) malvarlığı belirlenir, Vakıflar Kanunu'nun ilgili maddesi ve Yönetmeliğin 54.maddesindeki hesaplama yöntemi uyarınca gelir ve giderleri incelenerek, davacılar varsa önceden ödenen galle miktarları da mahsup edilerek hesaplama yapılması ve oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir. Açıklanan bu değişik gerekçe ile usul ve yasaya aykırı olan direnme kararı bozulmalıdır...".

kararının ilgili bölge müdürlüğüne ya da mülhak vakıf yöneticiliğine tebliğ edilmesi halinde, galle fazlası karar tarihinden itibaren ilgililerine ödeninceye kadar emanet hesaplarda izlenir. Vakfın; yıllık gayri safi gelirinden kesilen ihtiyat akçesi, vakfa ait ayrı bir hesapta izlenir. İhtiyat akçesi oranı Meclis kararıyla değiştirilebilir⁵².

⁵² Vakıflar Yönetmeliğinin yürürlüğünden önce galle üzerinde hak sahibi olanlara ne şekilde ödeme yapılacağı Vakıflarda İntifa Haklarının Ne Suretle Tespit ve İta Edileceği Hakkında 17.07.1936 Tarihli Vakıflar Nizamnamesi'ne ek 23.12.1937 tarih 2/7898 sayılı Tüzük ile belirlenmiş olup bu hususta bkz. yukarıda II/A. Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 14.4.2008 tarihli, 2008/2169 E. ve 2008/4313 K. sayılı kararından; "...Davacı vekili dava dilekçesinde; kesinleşen Beyoğlu İkinci Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 13.11.2003 gün ve 2003/328-745 sayılı kararı ile tarafından yönetilen Hacı Hamza Oğlu Bezzazistan-ı Cedit Kethüdası S ... A ... Vakfı'nın galleye hak kazanan evladı olduğunun tespit edilmesi üzerine vakfın gelirinden faydalanmak için Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne başvurmasına karşın, vakfın hiçbir gelirinin olmadığı gerekçesiyle istemine olumsuz yanıt verildiğini, oysa vakfın 1963-1973 yıllarında emaneten 1973 yılında mazbutaya alınmasından bu güne kadar da davalı tarafından bizzat idare edildiğini, bu süreler içinde vakfiyede belirtilen taşınmazların gelirleri ve taviz bedelleri ile vakfın diğer gelirlerinin davalı tarafından toplanıp, vakfiye şartları yerine getirilip, gelir fazlasının vakif evlatlarına intikalinin sağlanmadığını ileri sürerek, vakfın taviz bedelleri dahil olmak üzere tüm malvarlığının tespiti ile, bugünkü tarihe uyarlanarak hesaplanıp fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 2001-2007 yıllarına ait ödenmesi gereken galle fazlasından şimdilik 10.000 YTL'nin yıllar itibarıyla işleyecek yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsilini istemiş; mahkemece, istemin idari iş ve eylemle ilgili olması ve yargı yolu yokluğu nedeniyle dava dilekçesinin reddine karar verilmiştir. Dosyadaki bilgi ve belgelerden, davaya konu vakif Hicri 7 Şaban 1118 tarihinde kurulmuş olup, 1963 yılına kadar mütevellileri eliyle, son mütevellinin ölümü üzerine ve 1963-1973 yıllarında emaneten, bu tarihten sonra da mazbutaya alınarak Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmiştir. Vakıflarda İntifa Haklarının Ne Suretle Tespit ve İta Edileceği Hakkında 17.07.1936 Tarihli Vakıflar Nizamnamesi'ne ek 23.12.1937 tarih 2/7898 sayılı Tüzüğün 30.07.1987 tarihli Tüzükle değişik 5. maddesinin (c) fıkrasında; vakif gelirlerinden masraflar çıktıktan sonra kalacak fazlanın alakalılarına tahsis edileceği belirtildikten sonra 6. maddesinde bu tahsisine şekilde yapılacağı düzenlenerek vakfiyesinde vakif taşınmazların bakım ve onarım şartı bulunan vakıfların gayrisafi gelirlerinden her yıl %10 oranında ihtiyat akçesi ayrılarak taşınmazların bakım ve onarımlarının yapılacağı, bu oranın vakıfların malvarlığına göre Vakıflar Meclisi kararıyla artırılabilceği, vakıfların yıllık gayrisafi gelir tahsilatından %20 oranında yönetim ve temsil gideri karşılığı alınarak Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine gelir yazılacağı, bu vakıfların gerçekleşen yıllık gayrisafi gelir tahsilatından vakif için yapılan giderler ve vakfiye şartı gereği yapılan her türlü harcamalar çıkarıldıktan sonra vakif evlatlarına ve ilgililerine ödenecek intifa hakkının belirleneceği ve bunun doğduğu mali yılı izleyen ilk altı ay içinde vakif evladı veya ilgisi olduğunu mali yılın birinci ayında belgeleyenlere yıllık olarak ödeneceği, 7. maddesinde ise vakif için belirlenen gelir fazlası (intifa hakları) vakfiye şartı gereği vakif evladı veya ilgisi olduğu ve galleye hak kazandığını kesinleşen mahkeme kararıyla ispat edenlere ve onların evladına Vakıf mazbut ise Vakıflar Genel Müdürlüğü, mülhak ise müteveli tarafından ödeneceği öngörülmüştür.

2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 39. maddesinin ikinci fıkrasında (5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 75. maddesinde) mazbutaya alınan vakıflarda alacaklıların vakfiyeye göre intifa haklarının saklı olduğu belirtildikten sonra 13. maddesinde 10. ve 12. maddelere göre satılacak mallardan ele geçecek paranın bu maddelerde gösterilen yerlere sarf edilinceye kadar nemalandırılmasının mecburi olduğu, 14. maddesinde de gerek satış bedelleri ile gerek değişme ile alınacak veya yeniden yaptırılacak gayrimenkullerin evvelki vakıfların adını alacağı vakıflar idaresince kayıtlarına bu suretle işaret edileceği ve tapuya da böylece tescil ettirileceği, 32. maddesinde ise vakıflar idaresinin eline geçecek taviz bedellerinin muhafaza edilerek en faydalı şekilde nemalandırılacağı veya idare meclisinin vereceği karar üzerine bu taviz bedelleri ile gelir getirci inşaat

D. Galle Alacağıın Talep Edilememesi (Hak Düşürücü Süre)

Vakıflar Kanununun 7. maddesine 6111 sayılı Kanunun 208. maddesi ile eklenen 4. fıkra hükmüne göre, “İntifa haklarına ilişkin talepler galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşer”. 6111 sayılı Kanun’un 209. maddesi ile 5737 sayılı Vakıflar Kanununa geçici 10. madde hükmü eklenmiştir. Söz konusu hükme göre, maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunun 7’nci maddesine eklenen hükümlerin, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış ve halen devam eden intifa haklarının ödenmesi, malvarlığı ve gelirlerinin tespitine ilişkin davalarda da uygulanacağı düzenlenmiştir. Yine Vakıflar Yönetmeliğinin 56. maddesinin ilk fıkrasına göre, “Galle fazlasına ilişkin ilk derece mahkemesi kararının ilgili bölge müdürlüğüne ya da mühlhak vakıf yöneticiliğine tebliğ edilmesi halinde, galle fazlası karar tarihinden itibaren ilgililerine ödeninceye kadar emanet hesaplarda izlenir”. Yönetmeliğin 57. maddesine göre ise, “Emanet hesabına alınan galle fazlaları, alacağın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içerisinde talep edilmemesi halinde vakfının hesabına gelir kaydedilir”.

Kanunda düzenlenen 5 yıllık sürenin hak düşürücü süre mi yoksa zamanaşımı süresi olduğu hususunda açıklık mevcut değildir. Mahkeme kararının kesinleşmesinin üzerinden beş yıllık süre geçtikten sonra artık vakıftan galle alacağı talep edilemeyeceğinden, yani vakfın galleli üzerindeki hak sahipliği sona erdiğinden, beş yıllık sürenin hak düşürücü süre niteliğinde olduğu kabul edilebilir. Bu nedenle beş yıllık sürenin durması ya da kesilmesi söz konusu olmaz⁵³. Yine hak düşürücü süre olarak kabul edilirse, sürenin dolmasından sonra ilgiliye yapılacak ödemenin sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri istenmesi de mümkündür. Kanunda, mahkeme kararının kesinleşmesi beş yıllık sürenin başlangıcı olarak kabul edilirken, Yönetmelikte Mahkeme kararının henüz kesinleşmeden Vakfa ya da Vakıflar Genel Müdürlüğüne tebliği ile beş yıllık sürenin başlayacağı düzenlenmiştir. Bu durumda sürenin başlaması açısından Kanun ile Yönetmelik arasında bir çelişki vardır. Yönetmelikler, Kanuna aykırı olamayacağından öncelikle Kanun hükmü uygulanacak olup, beş yıllık sürenin başlaması için mahkeme kararının kesinleşmesi gerektiği kabul edilmelidir.

veya ortaklık yapılabileceği hükme bağlanmıştır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi; galleli hak kazandığını mahkeme ilamıyla ispatlayan vakıf evladına ancak kararın kesinleşme tarihinden sonrası için gallefazlası ödeneceğinden, davalının haksız olarak elde ettiği ileri sürülen miktar, davacının galle fazlasına hak kazandığı mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne başvurduğu tarih de belirlenip buna göre hesaplanacak bedelin dava tarihine kadar geçecek sürede yıllar itibarıyla getireceği kazanç saptanarak yasal kesintiler yapıldıktan sonra davacıya ödenmesine, istem doğrultusunda müteakip yıllar için de aynı şekilde galle hesabı yapılmasına karar verilmesi gerekirken, yerinde bulunmayan gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiştir...), (www.kazanci.com.tr).

⁵³ Zamanaşımı ve hak düşürücü süre konusunda bkz. Eren, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükmümler**, Ankara 2012, s.1282-1283; Oğuzman /Öz, s.600-601.

Vakıflar Kanununun 7. maddesine göre, mahkeme kararının kesinleşmesinden itibaren beş yıllık süre içinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne ya da ilgili mülhak vakıf yönetimine başvuru yapılmamış ise, galle üzerindeki hak sahipliği hakkı düşer. Bununla birlikte mahkeme kararı ile birlikte beş yıllık süre içinde başvuru yapılmış, ancak emanet hesapta izlenen galle alacağı beş yıl içinde talep edilmemişse, beş yıllık alacak vakfın hesabına gelir kaydedilecektir. Hak sahibi, süresinde başvuru yapmış ise, üzerinden beş yıl geçmiş alacakları talep edemeyecek ise de, beş yıl geçmemiş galle alacağını talep edebilecektir. Aksi halde, vakfedenin iradesine aykırı olarak gallenin ödenmesi süreye bağlanmış olacaktır. Vakfedenin süresiz olarak galle üzerinde hak sahibi olmasını istediği ilgililerin belirli bir süreyle hak sahibi olmasının sağlanması ise, vakfedenin iradesine ve dolayısıyla vakıf müessesesinin amacına aykırı olacaktır.

Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'da bu gerekçeden hareketle uzun yıllardır (1995-2009 yılları arası) galle payının eksik ödendiğini ileri sürerek 2009 yılında açılan bir davada, hak düşürücü süre nedeni ile davayı reddeden yerel mahkemenin direnme kararını galle payının 2004-2009 yılları için hesaplanması gerektiğini ileri sürerek bozmuştur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 12.11.2014 tarihli ve 2013/18-1095 E., 2014/897 K. sayılı kararından; "...Davacılar vekili 14.08.2009 tarihli dava dilekçesinde; dava konusu M... İvaz Paşa Vakfı'nın kesinleşmiş mahkeme kararı ile galle fazlasını almaya hak kazanmış evlatları olduklarını, ancak davalı Vakıflar Genel Müdürlüğüne bu gallenin eksik ödendiğini ileri sürerek 1995-2009 yılları için eksik ödenen gallenin fazlaya ilişkin haklar saklı tutularak şimdilik 3.000.000 TL nin yasal faiz ve masraflarla birlikte davalıdan tahsilini istemiş, mahkemece yapılan yargılama sonucunda davanın reddine karar verilmiştir.

Dosya içindeki bilgi ve belgelerin incelenmesinden; davacılar E. I. İ. ve A. I. P.'un Bursa 3.Asliye Hukuk Mahkemesinin 01.11.1994 gün ve 1994/509 E.-786 K. sayılı ilamı dava konusu M... İvaz Paşa Vakfı'nın galle fazlasına müstahak vakıf evladı olduklarına karar verildiği ve söz konusu kararın kesinleştiği, bu karar uyarınca davacılar Vakıflar Genel Müdürlüğüne 1995 yılından dava tarihine kadar değişik miktarlarda hesaplanan galle ödendiği anlaşılmaktadır....Mahkemece, tarafların göstereceği tüm kanıtlar toplandıktan sonra konusunda uzman bir bilirkişi heyetine inceleme yaptırılarak oluşacak sonuç doğrultusunda bir karar verilmesi gerekirken, davanın niteliği yanlış değerlendirilerek somut uyuşmazlıkta uygulanma imkanı bulunmayan 6111 sayılı Kanunun 208. ve 209. maddeleri doğrultusunda değişiklik yapılan 5737 sayılı Vakıflar Kanununun 7. maddesi gereğince davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir....Yukarıda da açıklandığı gibi davacıların taleplerinin galle almaya hak kazandıkları mahkeme kararının kesinleştiği 18.04.1995 tarihinden sonraki 1995-2009 yıllarında eksik ödenen galle ile ilgili olduğu, kararın kesinleşme tarihinden önceki dönemleri kapsamadığı anlaşıldığından; 6111 sayılı

Kanunun 208.maddesi ile 5737 sayılı Kanunun 7.maddesine eklenen iki fıkranın da somut olayda uygulama imkanı bulunmamaktadır. Bu itibarla yukarıda açıklanan esaslar gözönünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir...),

Gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

KARAR :.....Yargılama sırasında 13.02.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6111 Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 208.maddesi ile 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 7. maddesine; "intifa haklarına ilişkin talepler galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşer."

"Mazbut vakıflarda intifa hakları, galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren, vakfın son beş yıl içindeki malvarlığı, gelirleri ve giderleri ile sınırlı olmak ve galle fazlasının mevcudiyeti şartıyla Genel Müdürlükçe belirlenir." hükümleri ilave edilmiştir. 6111 sayılı Kanun ile düzenlenen 208 ve 209.maddelerin iptali için yapılan başvuru da, Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'nin 09.05.2013 Gün ve 2011/42 Esas, 2013/60 Karar sayılı ilamı ile reddedilmiştir.

6111 sayılı Kanun'un 209.maddesi ile de 5737 sayılı Kanun'a geçici madde 10 hükmü eklenerek; bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunun 7'nci maddesine eklenen hükümlerin, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış ve halen devam eden intifa haklarının ödenmesi, malvarlığı ve gelirlerinin tespitine ilişkin davalarda da uygulanacağı düzenlenmiştir.

Davacılar, eldeki davada intifa haklarından olan eksik ödenen galle fazlasını dava konusu ettiklerine göre, 6111 sayılı Kanun ile 5737 sayılı Kanun'un 7.maddesine ek fıkralar getiren 208.maddenin, aynı Kanun'un 209.madde hükmü gözetilmek suretiyle yargılaması devam eden eldeki davaya uygulanacağı aşırtır.

Öte yandan, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'na 208.madde ile eklenen 7.maddenin 4.fıkrasında düzenlenen intifa haklarına ilişkin taleplerin galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmekle düşeceği hükmü ile yasa koyucunun neyi amaçladığının, anılan kanun maddelerinin gerekçesi de bulunmadığından, irdelenmesi gerekir:

Kanunda öngörülen 5 yıllık süre hak düşürücü süre olduğundan, galle almaya müstehak vakıf evlatlığının tespitine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren şayet 5 yıllık süre içerisinde İdareye hiçbir başvuru yapılmamışsa talep hakkı düşecektir...

Dosya içeriği ve toplanan delillere göre; davacılar tarafından açılan dava sonucu Bursa 3.Asliye Hukuk Mahkemesinin 01.11.1994 tarih ve 1994/509 Esas, 1994/786 Karar sayılı ilamı ile mazbut vakıflardan olan Bayezid Zade Hacı İvaz Paşa Vakfı'nın, galle müstehak evladından olduklarının tespitine karar verildiği, kararın 18.4.1995 tarihinde kesinleştiği; davacıların alınan bu ilam üzerine galle fazlasının ödenmesi için Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne başvurdukları, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından da dosyada bulunan intifa hakkı ödenmesine ilişkin belgelere göre 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002...2008 yılları da dahil olmak üzere hesaplanan bir kısım galle fazlalarının ödendiği anlaşılmaktadır.

Yerel mahkeme kararında benimsendiği şekilde, vakıf evlatlığına ilişkin tüm taleplerin mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra 5 yıl geçmekle düştüğünün kabul edilmesi halinde, bu durum vakfın amacına ve vakıflar hukukunun ruhuna aykırı olarak vakıf evlatlarının vakfın gelir fazlasından yararlanmasını öngören vakfedenin iradesinin sınırlandırılması, hatta tamamen kaldırılması ve vakıf evlatlığının süreli hale getirilmesi sonucunu doğuracaktır. Zira sükna, maaş, tahsisat, galle fazlası gibi hakları içeren intifa hakları, zaman içerisinde süregelen, devamlılığı olan bir takım gelirlerden vakfedenin yararlanmasını arzuladığı vakıf evlatlarının, 5 yıl yararlanıp daha sonra yararlanamamasına neden olacak ve vakıf evlatlığı müessesesinin amacı ve niteliği değiştirilmiş olacaktır. Başka bir deyişle, yerel mahkeme gerekçesi benimsendiğinde eldeki davada olduğu gibi 1995 yılında galle almaya hak kazandıklarına dair kararı alan evlatlar, 2000 yılına kadarki galle fazlasını alabilecek, 2000 yılından sonrası için vakfın galle hesaplamasına esas olacak gelirinden yararlanamayacaktır. Öte yandan 6111 sayılı Kanun ile 5737 sayılı Kanun'un 7.maddesine eklenen 5.fıkra ise; "Mazbut vakıflarda intifa hakları, galle fazlası almaya hak kazanıldığını gösteren mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren, vakfın son beş yıl içindeki malvarlığı, gelirleri ve giderleri ile sınırlı olmak ve galle fazlasının mevcudiyeti şartıyla Genel Müdürlükçe belirlenir." denilmekle galle fazlasının hesaplanmasında esas alınacak süre düzenlenmiştir..Yasa metninde belirtildiği üzere galle fazlası alacağının hesaplanmasında vakfın, dava tarihinden geriye doğru 5 yıllık malvarlığı, gelir ve giderlerinin gözetilmesidir. Eldeki davada davacılar 1995 yılından dava tarihi olan 2009 yılına kadar eksik ödenen galle fazlalarının hesaplanarak ödenmesini istemişler ve Özel Daire bozma ilamında da bu süre için hesaplama yapılması gerektiği bildirilmişse de, anılan yasa metni gözetilerek dava tarihi olan 14.08.2009 tarihinden geriye doğru vakfın son 5 yıllık dönemini kapsayacak şekilde (2004 yılı da dahil edilerek) mal varlığı dikkate alınarak hesaplama yapılması gerekmektedir. Başka bir deyişle davacılar mahkeme ilamının kesinleşme tarihi olan 18.04.1995'ten itibaren dava tarihine kadar geçen süre için eksik ödenen galle fazlasını istemiş iseler de, yukarıda açıklanan yasa hükümleri gözetilerek, davacıların talep haklarının dava tarihinden geriye doğru gidilerek yalnızca son 5 yılla sınırlı olduğunun kabulü gerekir...

O halde mahkemece yapılacak iş; Türk Medeni Kanunu'ndan önce eski hukumuza dayalı olarak kurulmuş bulunan vakıflar ile muhasebe konusunda uzman bilirkişi kurulu aracılığı ile dava tarihinden (14.08.2009 yılı) geriye doğru vakfın son 5 yıldaki (2004 yılı dahil) malvarlığı belirlenip, Vakıflar Kanunu'nun ilgili maddesi ve Yönetmeliğin 54.maddesindeki hesaplama yöntemi uyarınca gelir ve giderleri incelenerek, davacılar varsa önceden ödenen galle miktarları da mahsup edilerek hesaplama yapılması ve oluşacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekir. Açıklanan bu değişik gerekçe ile usul ve yasaya aykırı olan direnme kararı bozulmalıdır...”.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun yukarıda özetlenen kararında, Vakıflar Kanununun 7. maddesinde düzenlenen süre hak düşürücü olarak nitelendirilmesi ve vakıf müessesesinin amacı göz önünde tutularak, Özel Daire kararında savunulan gerekçelerin aksine, eksik ödenen gallenin dava tarihinden önceki beş yıllık süre ile sınırlı olmak üzere bilirkişilerce hesaplanması gerektiğine hükmedilmesi kanaatimizce de yerinde olmuştur.

III. İntifa Hakkı Hayır Şartından Fazla Olan Mülhak Vakıfların Aile Vakfına Dönüştürülmesi

5737 sayılı Vakıflar Kanununun Geçici 6. maddesine göre, “*Mülhak vakıfların vakfiyelerinde; intifa hakları hayır şartlarından fazla olanlar, vakıf yöneticisi ve ilgililerinin istekleri halinde, Meclis kararı alınarak, mahkemesince, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 372 nci maddesinde belirtilen aile vakfına dönüştürülür*”. Bu hükme göre, vakfın gelirlerinin çoğu yarısından fazlası evladlara ya da diğer ilgililer tahsis edilmişse, vakıf yöneticisi ya da galle üzerinde gak sahibi olan ilgililer talepleri halinde Vakıflar Meclisinin de kararı alınarak Mahkeme kararı ile Türk Medeni Kanununun 372. maddesinde düzenlenmiş olan aile vakfına dönüştürülebilecektir. Aile Vakfına dönüşüm kararını Asliye Hukuk Mahkemesi verecektir.

Türk Medeni Kanununun 372. maddesine göre, “*Aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların gerektirdiği harcamaların yapılması için kişiler hukuku ve miras hukuku hükümleri uyarınca aile vakfı kurulabilir. Bir malın veya hakkın başkalarına geçmemek üzere aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi yasaktır. Böyle bir özgülenme, vakıf kurma yoluyla da yapılamaz*”. Aile Vakfı, Türk Medeni Kanununun 101. ve sonrası maddelerinde düzenlenmiş vakfın özel bir türüdür⁵⁴. Kanunda vakfın kişiler ya da miras hükümleri uyarınca kurulabileceği belirtildiğinden Türk Medeni Kanununun 101.

⁵⁴ Akıntürk, Turgut/Karaman, Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2. Cilt**, İstanbul 2012, s.459; Oğuzman, M.Kemal/Dural, Mustafa, **Aile Hukuku**, İstanbul 1998, s.411: Aile vakıflarının 1967 yılına kadar Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimine tabi olmadığı hususunda bkz. aynı eser s.411, dip not 1294; Ballar, Suat, **Yeni Vakıflar Hukuku**, Ankara 2008, s.595 vd.; Tekinay, Selahattin Sulhi, **Türk Aile Hukuku**, İstanbul 1990, s.613-614.

maddesi uyarınca ya da ölüme bağlı tasarruf yoluyla aile vakfı kurulabilecektir⁵⁵. Aile vakfı, aile bireylerinin eğitim, öğrenim, evlilik, tedavi, iş kurma vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulur⁵⁶. Bununla birlikte, bir malın ya da hakkın aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi yasaklanmıştır (aile fideikomisi yasağı)⁵⁷. Aile vakfının bu şekilde bir amaç için kurulamayacağı Kanunda özel olarak belirtilmiştir. Buna göre, vakfedilen malların mülkiyeti vakfa ait olacak ve bu vakfın gelirlerinden sadece ilgili aile üyeleri yararlanacaktır. Ancak, vakfedilen malların daha sonra vakıftan yararlananlara kalacağı ya da onların soyundan gelen kişilere özgüleneceğinin kararlaştırılması yasaktır⁵⁸.

Mülhak vakfın aile vakfına dönüştürülmesi halinde Türk Medeni Kanununa göre kurulmuş bir vakıf söz konusu olacağından mülhak vakfın tüzel kişiliği sona erecek, Mahkemece kurulmasına karar verilen aile vakfı tüzel kişiliğini devam ettirecektir. Mülhak vakfın aile vakfına dönüşmesi sonrasında vakfın gelirinin özgülendiği ilgililer dışındaki üçüncü kişilerin vakıftan yararlanması mümkün değildir. Mülhak vakfın gelirinin çoğu vakfedenin evladlarına ya da belirli kişilere özgülenmiş olsa da bu kişilere dağıtılan kısım dışındaki gelir ihtiyaç sahipleri ya da fakirlere özgülenmiş olabilecektir. İşte bu kişilerin mülhak vakfın aile vakfına dönüşmesinden sonra aile vakfından yararlanması mümkün olmayacağından, aile vakfı kurulması ile vakfedenin irtadesine aykırı bir sonuç doğacaktır. Bu nedenle Vakıflar Kanununa eklenen geçici 6. madde, kanaatimizce isabetli bir düzenleme değildir.

Yine Türk Medeni Kanununda aile vakfının sona erme sebepleri hususunda özel bir düzenleme yoktur. Buna göre aile vakfı, Türk Medeni Kanununun vakıflara ilişkin sona erme sebeplerine bağlı olarak sona erecektir (TMK m.116)⁵⁹. Burada önem arz eden husus ise, sona eren aile vakfının malvarlığının ne şekilde özgüleneceğidir. Türk Medeni Kanununda tüzel kişiliğin sona ermesi halinde malvarlığının tahsisi genel olarak düzenlenmiş (m.54), Vakıflar Kanununun 27. maddesinde ise, Medeni Ka-

⁵⁵ Ballar,, s.596; Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, **Türk Özel Hukuku C.III, Aile Hukuku**, İstanbul 2015, s.384; Oğuzman/Dural, s.412.

⁵⁶ Akıntürk/Karaman, s.460; Dural/Ögüz/Gümüş, s.384-385; Yazarlara göre (s.385), aile üyelerine irad bağlanması veya vakfın gelirinin toplum çıkarlarına harcanması amacıyla aile vakfı kurulamaz. Aynı yönde bkz. Oğuzman/Dural, s.412. Aile vakfından yararlanacak aile üyeleri, vakfedenin hısımları oluşturur.Ancak doktrinde vakfedenin eşinin, onun hısımlı olmamasına karşın aile vakfından yararlanabileceği kabul edilmektedir. Yine vakfedenin vakıf senedinde aile vakfından yararlanacak kişileri sınırlayabileceği (örneğin, sadece kan hısımlarından ya da sıhri hısımlarından kadın olanlara çeyiz yardımı yapılması gibi) kabul edilmektedir. Bu hususta bkz. Oğuzman/Dural, s.412; Dural/Ögüz/Gümüş, s.385.

⁵⁷ Akıntürk/Karaman, s.460-461; Dural/Ögüz/Gümüş, s.386; Oğuzman/Dural, s.413; Tekinay, s.614-615.

⁵⁸ Akıntürk/Karaman, s.460; Dural/Ögüz/Gümüş, s.386; Oğuzman/Dural, s.413;Tekinay, s.615.

⁵⁹ Vakfın sona erme sebepleri konusunda ayrıntılı bilgi içinbkz. Ögüz, s.133 vd.; Ballar, s.569 ve s.599 vd.

nuna göre kurulan vakıflarda sona erme halinde geri kalan malvarlığının özgülenmesi özel olarak hükme bağlanmıştır. Vakıflar Kanununun 27. maddesine göre, “Sona eren yeni vakıfların borçlarının tasfiyesinden arta kalan mal ve haklar; vakıf senedinde yazılı hükümlere göre, senetlerinde özel bir hüküm bulunmayanlarda ise Genel Müdürlüğün görüşü alınarak mahkeme kararıyla benzer amaçlı bir vakfa; dağıtılan yeni vakıfların borçlarının tasfiyesinden arta kalan mal ve haklar ise Genel Müdürlüğe intikal eder”. Buna göre, Mahkeme kararı ile dağıtılan aile vakfının tasfiyesinden geri kalan malvarlığı Vakıflar genel Müdürlüğüne özgülenecektir. Vakıf senedinde özel hüküm var ise, tasfiye edilen aile vakfının malvarlığının senette belirtildiği şekilde özgülenmesi de Kanun hükmü gereğidir ve işin özelliğine de uygundur. Bununla birlikte senedinde hüküm olmayan aile vakıflarında tasfiye sonrası malvarlığının Mahkeme kararı ile benzer amaçlı bir başka aile vakfına özgülenmesi aile vakfının niteliğine uygun değildir. Aile vakfı aile üyelerinin belirli ihtiyaçlarını karşılamak için kurulmuş olup, özel bir amaç taşımaktadır. Bu nedenle vakfın malvarlığının aynı amacı taşıyan başka bir aile vakfına özgülenmesi mümkün değildir. Doktrinde⁶⁰, aile vakfının sona ermesi halinde malvarlığının hayatta ise vakfı kurana geri döneceği, vakfı kuran hayatta değilse en yakın mirasçılara kalacağı, bunlar da hayatta değilse miras hukuku kurallarına göre paylaşılacağı görüşü ileri sürülmüştür.

Kanatimizce, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan aile vakfının sona ermesi halinde malvarlığının hayatta ise vakfı kuranın malvarlığına geri döneceği, vakfı kuran hayatta değilse miras hukuku hükümlerine göre mirasçılara kalacağı kabul edilebilir. Ancak, Vakıflar Kanununun 6. maddesine göre mülhak vakfın aile vakfına dönüşmesi ve sonrasında vakfın sona ermesi halinde sorunun çözümü basit değildir. Mülhak vakfın yöneticisi ve ilgililerin istemi üzerine Vakıflar Meclisi ve sonrasında Mahkeme kararı ile aile vakfına dönüştürme işlemi gerçekleştiğinden, Mahkeme kararı ile dağıtılma hariç olmak üzere, herhangi bir sebeple sona eren aile vakfının senedinde hüküm olmasa bile yöneticiler ve ilgililerin malvarlığını özgülemek hususunda takdir hakkı olduğunun kabulü gerekir. Ancak onların istemlerinin Vakıflar Meclisi ve sonrasında Mahkeme kararı ile de uygun bulunması gerekecektir. Malvarlığının özgülenmesi herhalde Mahkeme kararı ile olacaktır. Eğer Vakıflar Meclisi ya da Mahkeme ilgililerin istemlerini uygun bulmaz ise, malvarlığının mülhak vakfın vakfiyesinde belirtilen hayır amaçları da göz önünde tutularak, Vakıflar Genel Müdürlüğünün görüşü alınarak benzer amaçlı bir vakfa özgülenmesi uygun olacaktır. Belirtmek gerekir ki, Vakıflar Kanunu ve Türk Medeni Kanunundaki düzenlemeler karşısında yukarıda belirtmiş olduğumuz görüşlerin uygulanabilirliği tartışılabilir. Bu nedenle aile vakıflarının sona erme sebepleri, malvarlığının tasfiyesi ve tahsisi hususlarında Türk Medeni Kanununda ya da Vakıflar Kanununda özel bir düzenleme getirilmesi gerekir.

⁶⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s.385; Oğuzman/Dural, s.413.

SONUÇ

2762 sayılı Vakıflar Kanunu, 743 sayılı Medeni Kanunun yürürlüğünden önce kurulmuş ve yönetiminin İdare tarafından yürütüldüğü ya da yönetimin vakfedenin soyundan gelmeyen kişilere bırakıldığı vakıflarla, amacı sona ermiş ya da gerçekleşme imkânı kalmamış vakıfları mazbut vakıf olarak nitelendirmiş ve bu vakıfların toplu bir şekilde tüzel kişiliğe sahip olduğunu belirtmiştir. 2762 sayılı Kanun uyarınca mazbut olarak kabul edilen vakıflar, bu Kanunu ilga eden 5737 sayılı Vakıflar Kanununda da aynen korunmuş, buna ilave olarak Kanunun 7. maddesinde, on yıl süreyle yönetici atanamayan veya yönetim organı oluşturulamayan mülhak vakıfların da mahkeme kararıyla Genel Müdürlükçe yönetileceği ve temsil edileceği ve on yıl yönetici atanamayan mülhak vakıflar da mazbut sayılarak, yönetimi tamamen Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. 5737 sayılı Kanunun 4. maddesinde, vakfın özel hukuk tüzel kişiliğini haiz olduğu düzenlenmiş ve böylece her bir mazbut vakfın ayrı tüzel kişiliği kabul edilmiştir. 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ise (m.3), mülhak vakıfları, Mülga 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıflar şeklinde tanımlamıştır. Mülhak vakıflar açısından önemli olan husus, vakfiyelerinde belirtilen yönetim şekline göre idare edilmesi olup, yönetim organının mutlaka vakfedenin soyundan gelmesi zorunlu olmadığından, Vakıflar Kanununun söz konusu tanımının amaca uygun anlaşılması gereklidir.

5737 sayılı Vakıflar Kanununda, mazbut ve mülhak vakıfların vakfiyelerindeki şartlar doğrultusunda, ilgililerin intifa haklarının saklı olduğu ve bu hakların kullanılmasına ilişkin usûl ve esasların Yönetmelikle düzenleneceği (m.75), mülhak vakıflarda vakıf yönetimine, mülkiyet ve intifa hakkı iddiasına ait davalarda vakıf yönetimi ile Genel Müdürlüğün birlikte hasım gösterileceği (m.76) ifade edilmiştir. Kanunun 75. maddesi uyarınca, Vakıflar Yönetmeliği'nin 53 ilâ 57. maddeleri arasında galle üzerinde hak sahibi olanların bu hakkını kullanmasının şekli ve usulü, galle fazlası hesabı ve gallenin ödenmesi ve süre düzenlenmiştir.

Vakıflar Yönetmeliği'ne göre, vakfın gelirinden hak sahibi olanların öncelikle vakfedenin hısmı ise bu hısmılığını ve vakfiyede belirtilen diğer koşulları sağladığını gösteren bir mahkeme kararı alması daha sonra ise bu mahkeme kararı ile vakfın türüne göre vakıf yönetimine ya da Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne belirli bir süre içinde başvurması gereklidir. Vakıf evladı veya galleye müstehak vakıf evladı olduğunun belirlenmesi için açılacak dava bir tespit davasıdır. Mahkemece, vakfiye, nüfus kayıtları, davacı ya da onun hısımları ile ilgili vakıf evladiyetinin ya da galleye müstehik olup olmadığının daha önce kesinleşmiş bir mahkeme kararı ile belirlenip belirlenmediği gibi deliller göz önünde tutularak davacının vakfedenin evladı, akrabası ya da vakfiyede belirtilen ilgili kişilerden olup olmadığı, yine galleye müstehak olduğunun tespiti isteniyorsa vakıf senedine göre galle fazlasının dağıtılmasının gerekip gerek-

mediği, batın koşulu varsa bu koşulun gerçekleşip gerçekleşmediği, davacının dağıtılması gereken galleden pay alacak kişilerden olup olmadığı tespit edilecektir. Vakıflar Yönetmeliğinin 53. maddesi uyarınca, vakıf evladı veya ilgisi olduğunu kesinleşmiş mahkeme kararı ile ispat edenlerin, vakfiye şartı gereği galle fazlası almaya hak kazanan çocuklarından ayrıca mahkeme kararı istenmeyeceğinden vukuatlı nüfus kaydı esas alınarak işlem yapılacaktır.

İlgililerinin galle fazlasını almaya hak kazandıkları tarih ilk derece mahkemesi karar tarihi olup, galle fazlasına ilişkin ödeme mahkeme kararının kesinleşmesinden sonra yapılır. Galle fazlası, mazbut vakıflarda Genel Müdürlük onayından, mülhak vakıflarda ise kesin hesabın tasdikinden sonra 15 gün içerisinde yıllık olarak ödenir. İntifa hakkı ödemeleri yapıldıktan sonra ilk defa başvuranlara o yıl ödeme yapılmaz. Ancak hak kazandığı yılın veya yılların evlat hissesi, mahkeme kararının kesinleşmesini müteakip ödenir. Vakıflar Kanununun 7. maddesine 6111 sayılı Kanunla eklenen 4. fıkra hükmü uyarınca, Mahkeme kararının kesinleşmesinin üzerinden beş yıllık süre geçtikten sonra artık vakıftan galle alacağı talep edilemeyecektir. Bu süre hak düşürücü süre olup, durması ya da kesilmesi söz konusu değildir. Kanunda, mahkeme kararının kesinleşmesi beş yıllık sürenin başlangıcı olarak kabul edilirken, Yönetmelikte Mahkeme kararının henüz kesinleşmeden Vakfa ya da Vakıflar Genel Müdürlüğüne tebliği ile beş yıllık sürenin başlayacağı düzenlenmiştir. Yönetmelikler, Kanuna aykırı olamayacağından öncelikle Kanun hükmü uygulanacak olup, beş yıllık sürenin başlaması için mahkeme kararının kesinleşmesi gerektiği kabul edilmelidir. Hak sahibi, süresinde başvuru yapmış ise, üzerinden beş yıl geçmiş alacakları talep edemeyecek ise de, beş yıl geçmemiş galle alacağını talep edebilecektir. Aksi halde, vakfedenin iradesine aykırı olarak gallenin ödenmesi süreye bağlanmış olacaktır.

5737 sayılı Vakıflar Kanununun Geçici 6. maddesine göre, vakfın gelirlerinin yarısından fazlası evladlara ya da diğer ilgililer tahsis edilmişse, vakıf yöneticisi ya da galle üzerinde hak sahibi olan ilgililer talepleri halinde Vakıflar Meclisinin de kararı alınarak Mahkeme kararı ile Türk Medeni Kanununun 372. maddesinde düzenlenmiş olan aile vakfına dönüştürülebilecektir. Türk Medeni Kanununun 372. maddesinde düzenlenen aile vakfı, aile bireylerinin eğitim, öğrenim, evlilik, tedavi, iş kurma vb. ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulur, ancak bir malın ya da hakkın aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi yasaktır (aile fideikomisi yasağı).

Mülhak vakfın aile vakfına dönüşmesi sonrasında vakfın gelirinin özgülendiği ilgililer dışındaki üçüncü kişilerin vakıftan yararlanması mümkün değildir. Mülhak vakfın gelirinin çoğu vakfedenin evladlarına ya da belirli kişilere özgülenmiş olsa da bu kişilere dağıtılan kısım dışındaki gelir ihtiyaç sahipleri ya da fakirlere özgülenmiş olabilecektir. İşte bu kişilerin mülhak vakfın aile vakfına dönüşmesinden sonra aile vakfından yararlanması mümkün olmayacağından, aile vakfı kurulması ile vakfede-

nin irtadesine aykırı bir sonuç doğacaktır. Bu nedenle Vakıflar Kanununa eklenen geçici 6. madde yerinde bir düzenleme olmamıştır.

Yine Türk Medeni Kanununda aile vakfının sona erme sebepleri hususunda özel bir düzenleme yoktur. Buna göre aile vakfı, Türk Medeni Kanununun vakıflara ilişkin sona erme sebeplerine bağlı olarak sona erecektir (TMK m.116). Vakıflar Kanununun 27. Ve Türk Medeni Kanununun 54. maddeleri uyarınca, Mahkeme kararı ile dağıtılan aile vakfının tasfiyesinden geri kalan malvarlığı Vakıflar genel Müdürlüğüne özgülenecektir. Amacı gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi imkansızlaşmış ya da süresi bitmiş vakfın tasfiyesi halinde, tasfiye sonrası geri kalan malvarlığı, Vakıf senedinde özel hüküm var ise, senette belirtildiği şekilde özgülenecektir. Buna karşılık, senedinde hüküm olmayan aile vakıflarında tasfiye sonrası malvarlığının Mahkeme kararı ile benzer amaçlı bir başka aile vakfına özgülenmesi aile vakfının niteliğine uygun değildir. Kanatimizce, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan aile vakfının sona ermesi halinde malvarlığının hayatta ise vakfi kuranın malvarlığına geri döneceği, vakfi kuran hayatta değilse miras hukuku hükümlerine göre mirasçılara kalacağı kabul edilebilir.

Mülhak vakfın yöneticisi ve ilgililerin istemi üzerine Vakıflar Meclisi ve sonrasında Mahkeme kararı ile aile vakfına dönüştürme işlemi gerçekleştiğinden, Mahkeme kararı ile dağıtılma hariç olmak üzere, herhangi bir sebeple sona eren aile vakfının senedinde hüküm olmasa bile yöneticiler ve ilgililerin malvarlığını özgülemek hususunda takdir hakkı olduğunun kabulü gerekir. Ancak onların istemlerinin Vakıflar Meclisi ve sonrasında Mahkeme kararı ile de uygun bulunması gerekecektir. Malvarlığının özgülenmesi herhalde Mahkeme kararı ile olacaktır. Eğer Vakıflar Meclisi ya da Mahkeme ilgililerin istemlerini uygun bulmaz ise, malvarlığının mülhak vakfın vakfiyesinde belirtilen hayır amaçları da göz önünde tutularak, Vakıflar Genel Müdürlüğünün görüşü alınarak benzer amaçlı bir vakfa özgülenmesi uygun olacaktır. Aile vakıflarının sona erme sebepleri, malvarlığının tasfiyesi ve tahsisi hususlarında Türk Medeni Kanunu ya da Vakıflar Kanununda özel bir düzenleme getirilmesi zorunludur.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmed, **İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, İstanbul 1996.
- Akıntürk, Turgut/Karaman, Derya Ateş, **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, 2. Cilt**, İstanbul 2012.
- Akipek, Şebnem/Altaş, Hüseyin, “*Vakıflarda Evladiye Davaları*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.47, S.1-4, Ankara 1998, (s.145-151).
- Avcı, Mehmet Özgür, **Türk Medeni Kanununa Göre Vakıf Yönetim Organı**, İstanbul 2006.

Ballar, Suat, **Yeni Vakıflar Hukuku**, Ankara 2008.

Dural, Mustafa/ Ögüz, Tufan/Gümüş, Mustafa Alper, **Türk Özel Hukuku C.III, Aile Hukuku**, İstanbul 2015.

Erdoğan, Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, İstanbul 2005.

Eren, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Ankara 2012, s.1282-1283.

Hatemi, Hüseyin, **Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, C.I**, İstanbul 1979.

Karinâbâdizâde Ömer Hilmi/Sungurbey, İsmet, **Eski Vakıfların Temel Kitabı**, İstanbul 1978.

Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Ankara 2011.

Oğuzman, M.Kemal/Öz, Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.1**, İstanbul 2014.

Oğuzman, M.Kemal/Dural, Mustafa, **Aile Hukuku**, İstanbul 1998.

Ögüz, M. Tufan, **Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları**, İstanbul 2007.

Ömer Hilmi (Karinâbâdizâde), **İtha'ül Ahlaf fi Ahkâmül Evkaf**, İstanbul 1307 (H.)

Özkaya, Eraslan, **Eski Vakıf Hukuku**, Ankara 2012.

Tekinay, Selahattin Sulhi, **Türk Aile Hukuku**, İstanbul 1990.

Uluç, Yusuf, **Vakıflar Hukuku ve Mevzuatı**, Ankara 2008.

Yener, M. Serhat/Uslu Kazım, **Mazbut ve Mühlhak Vakıflarda Vakfiyeden Doğan Haklara İlişkin Davalar**, Ankara 2013.